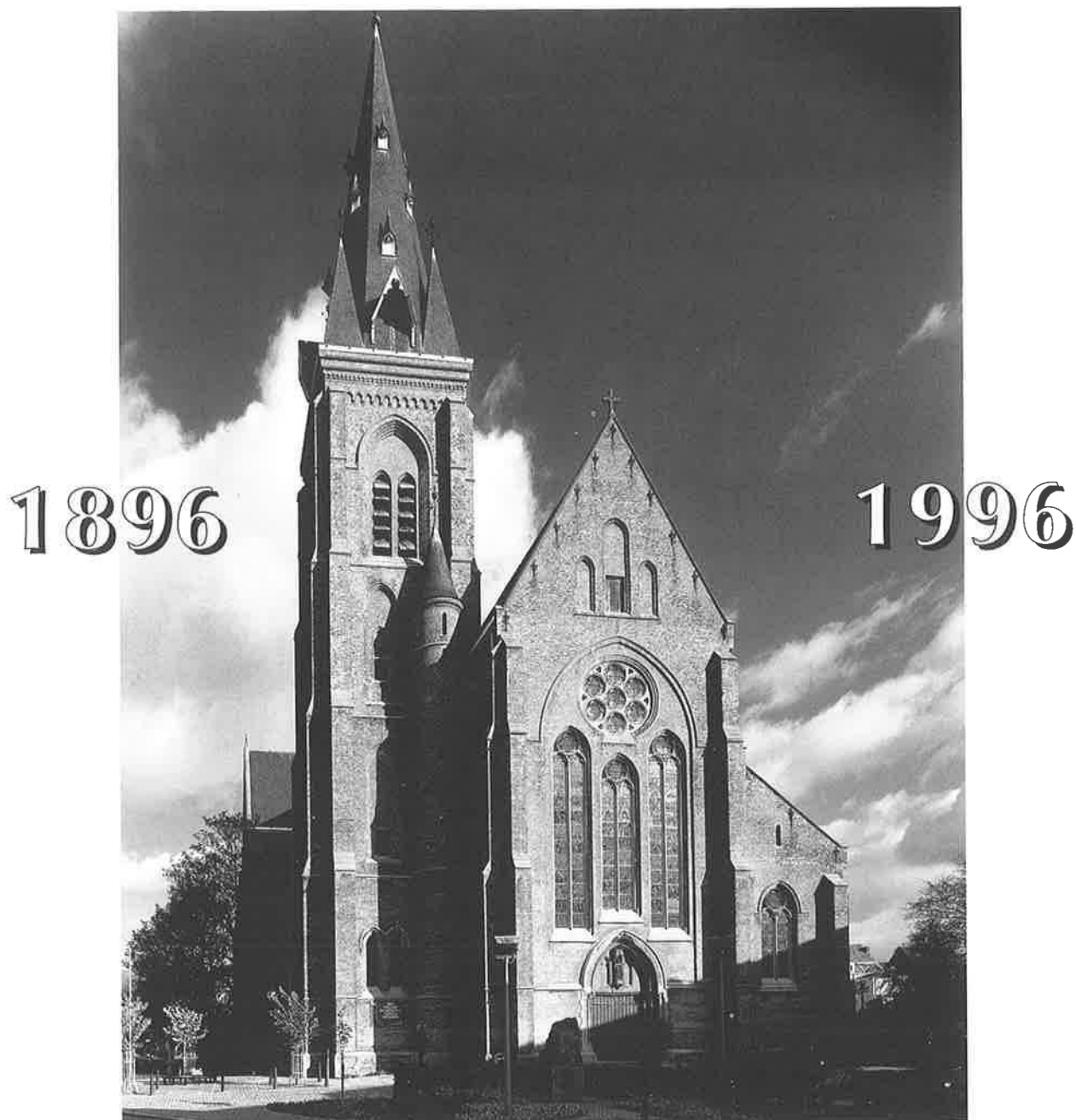

Sint-Martinus Ronse

Saint-Martin Renaix

Voorwoord

Op 19 september van het jaar 1896 werd onder grote belangstelling het H. Sacrament op plechtige wijze van de oude Sint-Martinuskerk naar de nieuwe neogotische kerk overgebracht. Men schatte de menigte die in processie meeging op twee- tot drieduizend mensen.

Daarmee werd een periode van meer dan duizend jaar afgesloten, gedurende dewelke de Sint-Martinusparochie zich ontwikkeld had rond een heiligdom met een zeer bewogen geschiedenis. Toen begon een nieuw tijdperk dat nu, na duizend jaar, aan de parochie een heel nieuw uitzicht heeft gegeven.

Het is die gebeurtenis, die we dit jaar herdenken en die de aanleiding is tot het uitgeven van dit jubileumboek.

Dit werk heeft geen wetenschappelijke ambitie. Gesteund op gekende historische studies, heeft het alleen tot doel de geschiedenis van de parochie toegankelijk te maken voor alle parochianen.

Het hoeft nauwelijks gezegd dat de geschiedenis van de Sint-Martinusparochie verweven is met de geschiedenis van de stad en van de Kerk in ons land. We beperken ons dus tot die feiten en gebeurtenissen die specifiek zijn voor onze parochie.

Verder wil het boek de aandacht vestigen op het mooiste dat de nieuwe kerk te bieden heeft: de glasramen die, naar aloude traditie, een catechese in beeld bevatten maar die tevens een zeer grote kunstwaarde hebben.

Het geheel wordt afgesloten met een lijst van de pastoors en van de onderpastoors, voor zover die door de bestaande documenten (meer bepaaldelijk het "liber memorialis" van de parochie) kunnen opgemaakt worden.

Moge de kennis van het verleden bij onze parochianen de band met de parochie aanhalen, opdat ze zich met dezelfde toewijding als hun voorgangers zouden inzetten voor de toekomst van het geloof in onze stad.

J. Vanderkimpen
Pastoor.

Avant-propos.

Le 19 septembre de l'année 1896 eut lieu le transfert solennel du Saint Sacrement de l'ancienne église Saint-Martin au nouveau sanctuaire néogothique. Les gens vinrent en masse assister à la cérémonie. On estime qu'entre deux et trois mille personnes participèrent à la procession.

Cette émouvante cérémonie mettait un terme à une histoire paroissiale de plus d'un millénaire qui fut extrêmement mouvementée et elle inaugurait une ère nouvelle qui allait donner à la paroisse un visage entièrement différent.

A l'occasion des fêtes du Centenaire nous avons jugé bon d'éditer une brochure commémorative. Quoique basé sur des études historiques classiques, ce petit ouvrage n'a pas de prétentions scientifiques. Son seul but est de familiariser les fidèles et le grand public avec l'histoire de la paroisse de Saint-Martin. Comme celle-ci est étroitement liée à l'histoire de la ville de Renaix et à celle de l'Eglise en Belgique, il va de soi que nous nous bornerons à évoquer ce qui lui est vraiment spécifique.

La brochure voudrait en particulier attirer l'attention sur ce qu'on peut, à juste titre, considérer comme le trésor de la nouvelle église: sa série impressionnante de vitraux. En plus de leur fonction traditionnelle de Bible en images, ceux-ci ont, en effet, une grande valeur artistique.

Sur base de documents, en particulier du "Liber memorialis", nous avons tenté dans une dernière partie de dresser la liste des curés et vicaires qui se sont succédé à Saint-Martin.

Qu'il nous soit permis d'émettre le voeu qu'une meilleure connaissance du passé resserre les liens avec la paroisse et que les fidèles actuels, s'inspirant du dévouement et de l'engagement inconditionnels de leurs devanciers, prennent de plus en plus à coeur l'avenir de la foi et de la spiritualité dans notre ville.

J. Vanderkimpen
Curé

De Middeleeuwen

Men kan voor de stichting van de Sint-Martinusparochie geen vaste datum naar voren schuiven. Vermoedelijk heeft er reeds in de VIIe eeuw binnen de omheining van het Ronsisch klooster een devotiekapel gestaan, toegewijd aan de in die tijd zeer populaire heilige Martinus, bisschop van Tours.

In de XIe eeuw ontstond op de plaats van de huidige Grote Markt een handelsnederzetting die volk aantrok, en binnen de muren van de abdij groeide ook de bevolking aan, zodat de nood aan eigen kerken zich steeds scherper liet voelen.

Om echter hun invloed niet te verliezen, besloten de monniken binnen hun domein twee hulpkerken te bouwen, die van de abdijkerk zouden afhangen. Deze werden samen met de pasgebouwde nieuwe abdijkerk rond 1130 in gebruik genomen.

Oorspronkelijk hadden deze hulpkerken ook geen eigen titelheilige, maar de noordelijke werd door het volk "Sint-Pieter" genoemd, naar de titelheilige van de abdijkerk. Na de inwijding van de nieuwe kerk in 1129 werd deze, ten gevolge van de vereering van Sint-Hermes, naar deze heilige genoemd.

De zuidelijke hulpkerk bleef men noemen naar de titelheilige van de eerste devotiekapel, die er ooit had gestaan.

Vermits de twee hulpkerken uit dezelfde tijd dateren, kunnen we ons deze eerste Sint-

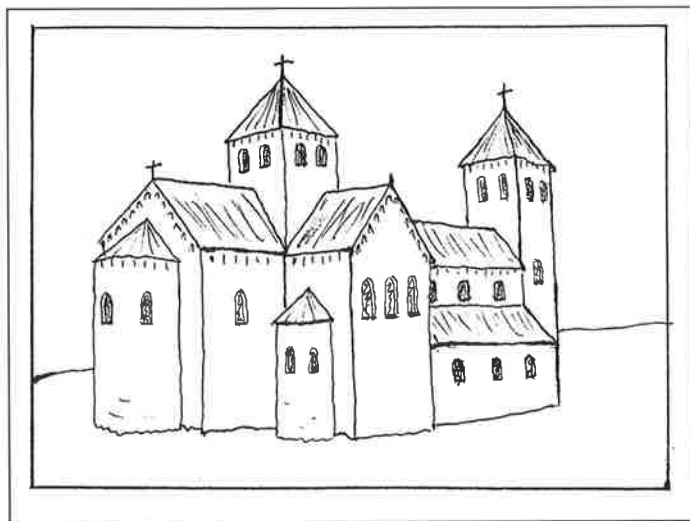
Le Moyen-âge.

Personne ne peut dire avec précision quand fut fondée la paroisse de Saint-Martin. Tout porte à croire qu'au VIIe siècle, dans l'enceinte du cloître renaissien, devait exister une chapelle votive dédiée à un saint très populaire à l'époque, Saint Martin de Tours.

Au XIe siècle on assiste à une importante croissance démographique. L'installation d'une population commerçante sur le site de l'actuelle Grand'Place commence à exercer son pouvoir d'attraction sur les campagnes avoisinantes et simultanément on note une augmentation de la population sur le territoire abbatial. Le besoin de nouvelles églises se faisant sentir, les moines, qui désiraient sauvegarder leurs prérogatives, firent construire sur leur domaine deux églises auxiliaires dépendant directement de l'église abbatiale. Vers 1130 ces deux églises furent ouvertes au culte en même temps que la toute nouvelle église abbatiale.

Au début, ces églises auxiliaires étaient dépourvues de patron titulaire. Comme l'église abbatiale était dédiée à Saint-Pierre, l'église du nord hérita très vite du même nom. A cause de l'exceptionnel développement du culte de Saint Hermès, la nouvelle église abbatiale fut débaptisée après sa consécration, en 1129 et devint l'église Saint-Hermès. Quant à l'église auxiliaire du

sud, qui remplaçait la primitive chapelle votive, elle prit tout naturellement le nom du patron titulaire de cette chapelle, Saint Martin de Tours.

Reconstructie van de eerste Sint-Martinuskerk zoals ze er uitzag rond 1200.

Reconstruction de la première église Saint-Martin telle qu'elle se présentait vers 1200

Martinuskerk voorstellen als de tegenhanger van de Sint-Pieterskerk, maar ze zal wel iets groter geweest zijn, want ze was bestemd voor de bevolking van de handelsnederzetting, die groter was dan de groep lijfeigenen die binnen de abdijmuren leefde.

In 1280 wordt het gebied van Ronse door de abdij van Inde verkocht aan de graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre. Daardoor wordt de band tussen de Sint-Martinuskerk en de abdijkerk wat losser.

Het eerste geschreven document dat bewaard werd vermeldt dat in 1287 meester Adam Rennevane, "Vicarius perpetuus", de kapelnij van O.L.Vrouw sticht "in Sancto Martino."

In de XVde eeuw wordt de kerk vergroot. De huidige toren wordt gebouwd, waarschijnlijk op de oude grondvesten, maar de vieringtoren verdwijnt om de uitbreiding in zuidelijke richting mogelijk te maken. Het wordt een tweebeukige kerk zonder kruisbeuk met twee

Comme les deux églises auxiliaires datent de la même époque, on peut imaginer l'église Saint-Martin comme le pendant de l'église Saint-Pierre. La première église était sans doute un peu plus grande puisqu'elle était destinée à la population du centre marchand, qui était plus abondante que la population servile du domaine abbatial.

En 1280 l'abbaye d'Inde (près de Cologne) vend son domaine abbatial de Renaix au comte de Flandre, Guy de Dampierre. Ceci contribua, bien sûr, à relâcher le lien entre l'église Saint-Martin et l'église abbatiale.

Le plus ancien document écrit que nous possédons signale qu'en l'an 1287 maître Adam Rennevane, "vicarius perpetuus", fonde la chapellenie de Notre-Dame "in Sancto Martino".

Au XVe siècle on agrandit l'église. On construit la tour actuelle, probablement sur les fondations anciennes mais on supprime la tour du transept pour permettre l'extension en direction du sud.

L'église, qui n'a plus de transept, devient désormais une église à deux nefs possédant chacune un choeur et un autel central dont l'un est dédié à Saint Martin et l'autre à Notre-Dame.

Op deze eerste voorstelling van Ronse rond 1400 heeft de kerk haar vieringtoren reeds verloren. Cette image de Renaix vers 1400 nous montre une église n'ayant plus qu'une seule tour.

afzonderlijke koren met elk een hoofdaltaar, een ter ere van Sint Martinus, een ander ter ere van O.L.Vrouw.

De Moderne tijd

De XVIe eeuw werd voor Ronse en meer bepaald voor de parochie een ongelukseeuw : een reeks branden zou de stad zwaar beproeven en ook de kerken zouden daaronder te lijden hebben.

Een eerste brand brak uit op vrijdag na Drievuldigheidszondag van 1518 en vernielde een groot deel van de stad, waarvan de meeste huizen uit hout waren gemaakt en dus een gemakkelijke prooi werden van de vlammen. Een tweede brand, in 1553, legde weer een groot deel van de stad in de as. Keizer Karel ontsloeg de stad van belastingen voor 3 jaar.

Maar een derde brand ontstaan in de Peperstraat op 21 juli 1559, woedde dagenlang en verwoestte gans de stad (700 huizen). Het hospitaal, het klooster van de Zwarte Zusters en de drie kerken leden zware schade. De klokken van Sint-Pieter en Sint-Martinus smolten onder de hitte. Talrijke inwoners kwamen om en vele anderen waren er erg aan toe. Ook de archieven van de kerk gingen daardoor verloren. Filips II ontsloeg de stad van belastingen, nu voor een periode van 20 jaar.

Ondertussen waren de nieuwe ideeën, verspreid door aanhangers van de hervorming, ook tot in onze streken doorgedrongen. De brand van 1559 had tot gevolg dat de verpauperde bevolking in de nieuwe leer een kans zag om haar toestand te verbeteren.

Datzelfde jaar werden op aandringen van Filips II nieuwe bisdommen opgericht, om de strijd tegen het protestantisme beter te organiseren. Ronse, die tot hiertoe tot het bisdom Kamerijk behoord had, werd door de nieuwe indeling naar het aartsbisdom Mechelen over-

Les Temps modernes.

Pour Renaix et pour la paroisse Saint-Martin le XVIe siècle fut un siècle particulièrement néfaste.

Pour commencer, une série d'incendies ravagea la ville et endommagea gravement les églises. Un premier incendie éclata en 1518 le vendredi après le dimanche de la Trinité. Une grande partie de la ville fut détruite; inutile de dire qu'avec une majorité de maisons en bois le feu n'eut pas de mal à se propager. Un deuxième incendie, en 1553, réduisit une grande partie de la ville en cendres, ce qui amena Charles-Quint à exempter la ville d'impôts pour une période de trois ans. Un troisième incendie éclata le 21 juillet 1559 dans la rue du Poivre et détruisit les 700 maisons de la ville. L'hôpital, le couvent des Soeurs Noires et les trois églises subirent d'importants dommages. La chaleur du brasier fit fondre les cloches de Saint-Pierre et de Saint-Martin. De nombreux habitants périrent dans l'incendie et beaucoup d'autres étaient en pitoyable état. Les archives paroissiales furent elles aussi dévorées par les flammes. Cette fois-ci, Philippe II exempta la ville d'impôts pour une durée de 20 ans.

Entre-temps les partisans de la Réforme étaient parvenus à propager les nouvelles idées dans notre région. Désespérée et appauvrie par le désastre de 1559, la population crut que la nouvelle doctrine était susceptible d'améliorer sa situation.

En cette même année 1559, sur les instances du roi Philippe II, on créa de nouveaux diocèses destinés à mieux organiser la lutte contre le protestantisme. Renaix, qui avait jusqu'alors fait partie du diocèse de Cambrai, passa à celui de Malines. Ce n'est d'ailleurs

geheveld. Het zou echter nog tot 1568 duren voor de overschakeling onder druk van de her-tog van Alva zou doorgevoerd worden.

In 1566 had de stad reeds een eerste golf van beeldenstorm gekend, die vooral de Sint-Hermeskerk trof. Maar in 1578 werden vanuit Gent expedities ondernomen om de kerken van hun schatten te beroven. Zo werden ook de kerken van Ronse het slachtoffer van deze actie en verdween de prachtige doopvont van de Sint-Martinuskerk.

Daarop verlieten de kanunniken de stad. De Sint-Martinuskerk bleef als enige parochiekerk open voor de katholieke eredienst.

In september verbood de onderbaljuw ook hier de religieuze diensten, wat het protest verwekte van pastoor Laurent Dewaele.

Niettegenstaande pogingen om tot een overeenkomst te komen tussen beide godsdienstbelijdenissen, werd begin juni 1579 pastoor L. Dewaele door schepenen Daniël Bruggeman met enkele parochianen uit de stad verjaagd. De kerk en de pastorij werden aan plundering overgeleverd ; ook de klokken werden weggevoerd en het dak van de kerk vernield.

De excessen van de hervormingsgezinden leidden tot een reactie en de stad werd nu het slachtoffer van de Malcontenten.

Het zou duren tot 1585 vooraleer er weer normale diensten plaatshadden, maar de religieuze ontreddering was in die jaren zeer groot.

Bij de aanstelling van pastoor Daniël De Neve in 1586 werd de kerk met stro bedekt, maar in 1591 moesten op zon- en feestdagen de diensten in de Sint-Hermeskerk doorgaan omwille van de gevaarlijke toestand waarin de parochiekerk zich bevond.

Pas onder de regering van Albrecht en Isabella werd de toestand weer normaal en in 1622 werd het koor van de kerk hersteld.

qu'en 1568 que le transfert devint effectif grâce aux arguments frappants du Duc d'Albe.

Une première vague d'iconoclasme avait frappé la ville en 1566; l'église Saint-Hermès en fut la principale victime. En 1578 des expéditions de pillage furent organisées au départ de Gand. Cette fois toutes les églises renais-siennes furent vidées de leurs trésors; c'est alors que disparurent les magnifiques fonts baptismaux de Saint-Martin.

A ce moment-là les chanoines décidèrent de quitter la ville. L'église Saint-Martin était désormais la seule église paroissiale ouverte au culte catholique.

En septembre 1578 les services catholiques furent interdits malgré les protestations du curé Laurent Dewaele. En vain on tenta d'arri-ver à un modus vivendi entre les deux confes-sions religieuses. Début juin 1579, en effet, le curé Dewaele et quelques-uns de ses paroissiens se firent chasser de la ville par l'échevin Daniel Bruggeman. L'église et la cure furent ensuite livrées au pillage; on emporta les cloches et on démolit le toit.

Après avoir été exposée aux débordements des réformés, la ville fut victime des excès de leurs adversaires, les Malcontents.

Ce n'est qu'en 1585 qu'on peut à nouveau parler de services normaux, mais la confusion religieuse demeure grande.

Lors de l'installation du curé Daniel De Neve en 1586 le toit de l'église fut couvert de paille. Mais en 1591, les dimanches et les jours de fête, les services étaient célébrés dans l'église Saint-Hermès à cause de l'état déplorable de l'église paroissiale.

Sous le règne des archiducs Albert et Isabelle la situation se normalisa enfin et en 1622 on restaura le chœur de l'église.

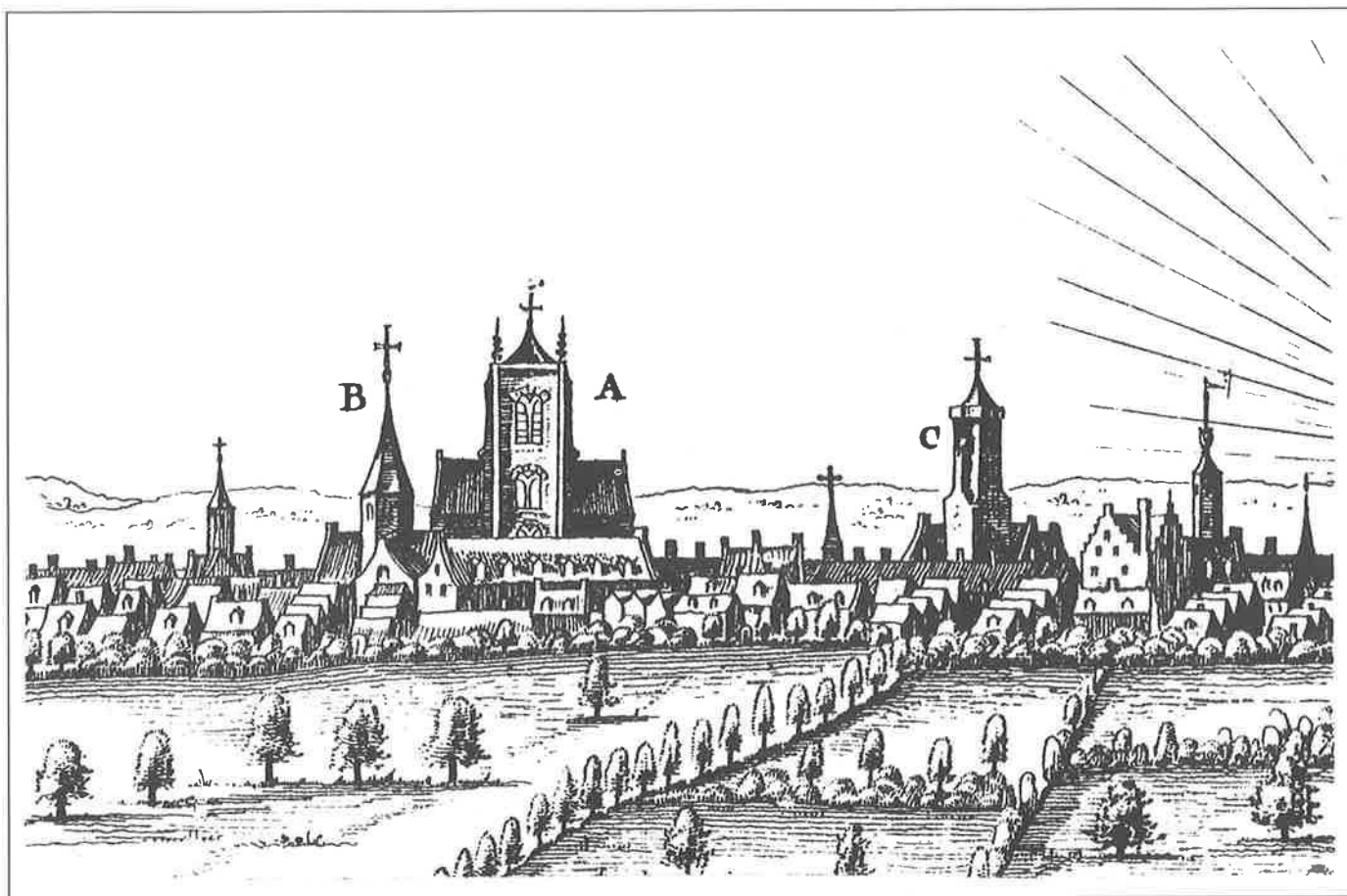
A cette époque on commence à appliquer les directives du Concile de Trente. Il en résulte un réveil de la vie religieuse.

Het was ook de tijd waarin de richtlijnen van het Concilie van Trente werden doorgevoerd, en dit bracht een opflakking mee van het religieuze leven. In 1630 deed de nieuwe heer van Ronse, graaf Jan van Nassau-Dillenburg zijn plechtige intrede. Hij liet een kasteel bouwen op de brede vlakte tussen de baan naar Doornik en de Zonnestraat, in die tijd nog gebied van de Sint-Martinusparochie.

Kort na de bouw van het kasteel brak de pest uit. De epidemie bereikte haar hoogtepunt in 1636 : veel inwoners verlieten de stad. De priesters van de parochiekerken bezochten de pestlijders en ook de pastoor van de Sint-Martinusparochie, Adriaan De Mulder, werd het slachtoffer van zijn toewijding. Hij stierf

En 1630, le nouveau seigneur de Renaix, le comte Jean de Nassau-Dillenburg fait sa Joyeuse Entrée. Il fait construire un château sur l'immense plaine située entre la route de Tournai et la rue du Soleil qui, à l'époque, faisait encore partie de la paroisse de Saint-Martin.

Peu après la construction du château, une épidémie de peste éclata en ville. Celle-ci atteignit son paroxysme en l'an 1636. Nombreux furent les habitants qui quittèrent la ville. Les prêtres des paroisses visitaient les pestiférés. Le curé de Saint-Martin, Adrien De Mulder, mourut, victime de son dévouement le 18 septembre de la même année.

Panorama van de stad Ronse uit de 17e eeuw. (volgens Sanderus)
 Panorama de la ville de Renaix au 17ème siècle.(selon Sanderus)

op 18 september van datzelfde jaar.

Het is in die omstandigheden dat de Ronsenaars beloofden een kapel te bouwen

Dans ces circonstances dramatiques les Renaisiens promirent de construire une chapelle en l'honneur de Notre-Dame de

ter ere van O.L.Vrouw ten Wittentak. Men begon de bouw in 1639, grotendeels met de financiële steun van prinses Ernestine de Ligne. De jaren 1645-1648 waren zeer moeilijk omwille van de oorlogen tussen Lodewijk XIV en Spanje, die in onze gewesten werden uitgevochten.

In 1647 werd E.H. Christophorus de le Tenre pastoor van Sint-Martinus. Hij was zeer ijverig en ondernemend. In 1658 liet hij een houten lambrizing aanbrengen, die aan de kerk een warmere en rijkere indruk gaf. Maar zijn hoofdverdienste ligt in het feit dat hij, omwille van de grote afstanden binnen de parochie, twee kapellen liet bouwen op de twee verst afgelegen gehuchten van zijn gebied. De eerste op de heide, op grond geschonken door prinses Ernestine de Ligne. Ze werd toegewijd aan de H. Drievuldigheid en werd ingehuldigd op 29 mei 1662. De andere in de omgeving van de IJsmolen, op grond geschonken door Hermes Haustraete. Deze werd toegewijd aan O.L.Vrouw van Lorette en werd afgewerkt in 1674. Pastoor de le Tenre stierf twee jaar later.

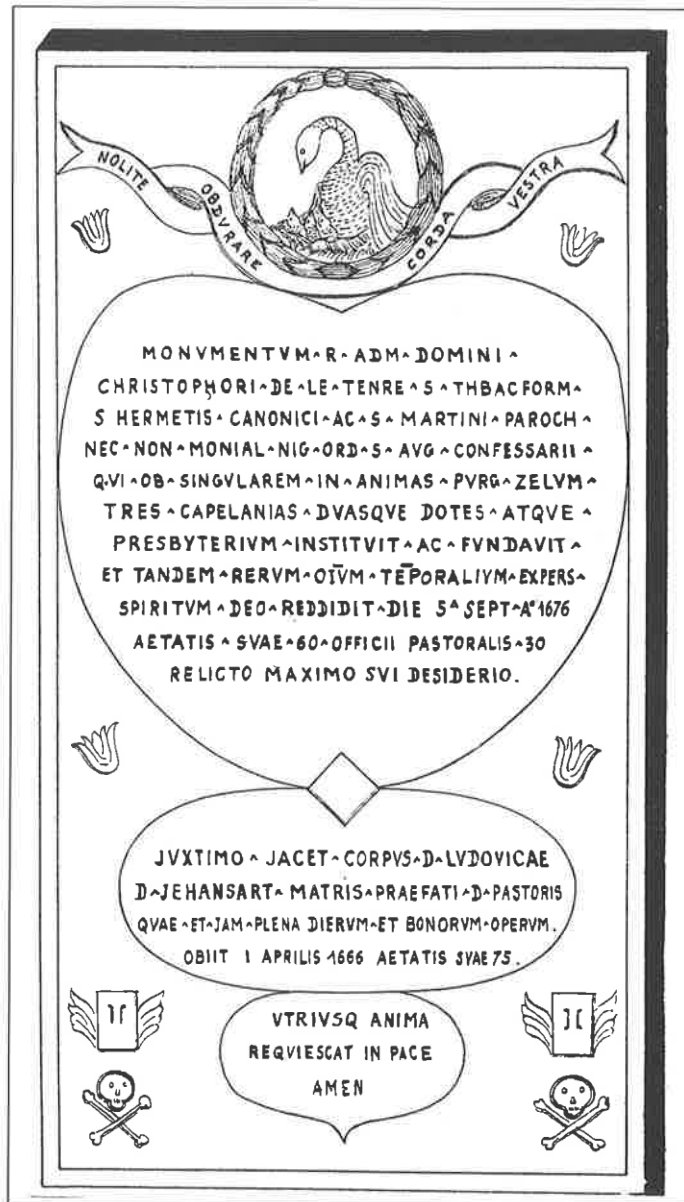
Ondertussen bleven legers onze gebieden doorkruisen; ze begingen zoveel baldadigheden dat op zeker ogenblik de goddelijke diensten niet meer konden doorgaan : zo waren de

Wittentak. La construction débuta en 1639, grâce principalement au soutien financier de la princesse Ernestine de Ligne.

Les années 1645-1648 furent des années fort pénibles à cause des guerres que Louis XIV et l'Espagne se livraient sur notre territoire. En 1647 l'Abbé de le Tenre devint curé de Saint-Martin. C'était un homme extrêmement zélé et entreprenant. En 1658 il fit poser des lambris en bois qui donnèrent à l'église un aspect plus chaud et plus riche. Il eut surtout le grand mérite de faire construire deux chapelles sur le territoire des deux hameaux les plus éloignés de sa paroisse. La première fut édifiée à la Bruyère, sur un terrain offert par la

princesse de Ligne. Elle fut dédiée à la Sainte-Trinité et consacrée le 29 mai 1662. L'autre fut construite à proximité du moulin "IJsmolen" sur un terrain offert par Hermès Haustraete. Cette chapelle, dédiée à Notre-Dame de Lorette, fut achevée en 1674, deux ans avant la mort du curé de le Tenre.

En attendant, des armées continuaient à parcourir nos régions. Les soldats se livraient à tant d'actes de vandalisme qu'à un moment donné il devint impossible de célébrer les services dans les églises. Ainsi, le 15 octobre 1677, les églises étaient tellement bourrées de meubles que les gens y mettaient en sécurité,

*Grafsteen van Pastoor de le Tenre aan de voet van de toren van de oude Sint-Martinuskerk.
Pierre tombale du Curé de le Tenre au pied de la tour de l'ancienne église Saint-Martin.*

*Detail van een kaart uit 1684 waar de vier zijkapellen goed zichtbaar zijn.
Détail d'une carte de 1684 où les quatre chapelles latérales sont bien visibles.*

kerken op 15 oktober 1677 volgestouwd met meubelen, die de mensen daar brachten om ze veilig te stellen; er werden altaren opgericht voor de portalen en op zondag werd de mis in de open lucht opgedragen. De vrede van Nijmegen werd getekend in 1678 maar de Franse troepen verlieten de stad pas in februari 1679.

In 1681 stemt het stadsbestuur een subsidie voor het herstel van het orgel en het jaar daarop wordt de beslissing genomen de toren te herstellen.

In 1687 wordt aan de voet van de toren een nieuwe zware klok gegoten om de oude, die gebarsten was, te vervangen. Ondertussen waren er opnieuw vijandelijkheden ontstaan die zouden leiden tot de vrede van Utrecht (1713), waardoor onze gewesten onder Oostenrijks bewind kwamen.

qu'on dut dresser des autels devant les portails. Le dimanche on célébrait en plein air. Quoique la paix de Nimègue fût signée en 1678, les troupes françaises ne quittèrent notre ville qu'en février 1679.

En 1681 l'administration communale vota un subsidie pour permettre la restauration de l'orgue et l'année suivante on décida de réparer la tour.

En 1687 on fit fondre au pied de la tour une lourde cloche qui devait remplacer l'ancienne qui s'était fêlée. De nouvelles hostilités allaient finalement conduire à la Paix d'Utrecht (1713), qui fit passer nos contrées sous la domination autrichienne.

Het Oostenrijks bewind.

Toen de rust was teruggekeerd kon een normaal religieus leven hernemen.

In 1717 deed de nieuwe aartsbisschop van Mechelen zijn blijde intrede te Ronse. Voor de eerste keer sinds vele jaren werd het H. Vormsel toegediend. Talrijke mensen, ook gehuwden, ontvingen dat jaar het sacrament.

Op 31 maart 1719 legde een geweldige brand opnieuw 330 huizen in de as, bijna alle van de Sint-Martinus-parochie. Een tiental parochianen kwamen in de vlammen om. Na veel onderhandelingen, waarbij ook de pastoor van Sint-Martinus, Karel Helluy, een rol speelde, bekwam de stad onder Keizer Karel VI ontslag van belastingen voor 12 jaar, maar industrie en handel waren voor jaren verlamd.

De regering van Maria-Theresia zou een periode van rust en vrede inluiden, maar de troonsbestijging door Jozef II ging hier verandering in brengen. Zijn hervormingsdrift zou veel misnoegdheid veroorzaken. Ook als sommige hervormingen verantwoord waren, botsten ze toch op verzet. Zo zou voortaan niemand nog in de kerk begraven worden, maar het in gebruik nemen van een nieuw kerkhof, gelegen langs de steenweg naar Doornik, zou uitgesteld worden tot 1828.

Ondertussen werd de kerk door E.H. Petrus

Le gouvernement autrichien.

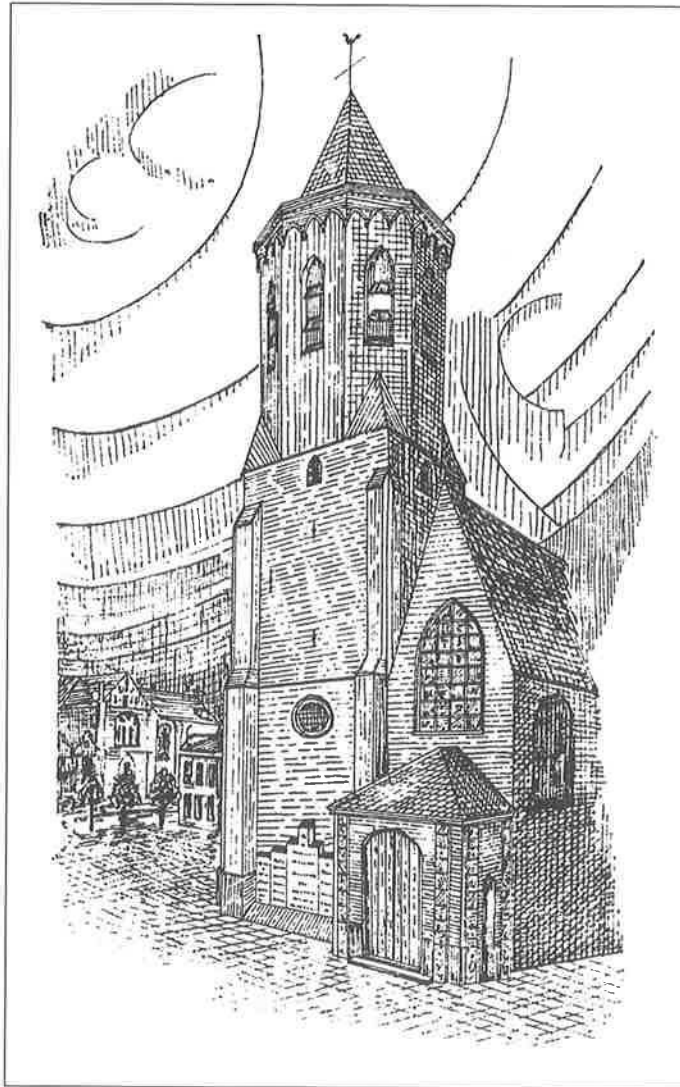
La paix revenue, la vie religieuse reprit son cours normal.

En 1717 le nouvel archevêque de Malines fit sa Joyeuse Entrée à Renaix. Pour la première fois depuis des années on administra le sacrement de la confirmation. De nombreux adultes - parmi eux des gens mariés - se firent confirmer.

Le 31 mars 1719, un gigantesque incendie réduisit en cendres 330 maisons, presque toutes situées dans la paroisse de Saint-Martin. Une dizaine de fidèles périrent dans les flammes. Après d'innombrables négociations durant lesquelles le curé de Saint-

Martin, Charles Helluy, joua un rôle non négligeable, la ville obtint une exemption d'impôts pour une durée de 12 ans. Cela n'empêcha pas le commerce et l'industrie d'être, durant des années, frappés de paralysie.

Le gouvernement de Marie-Thérèse inaugura une ère de paix et de tranquillité. Mais, par

*De oude Sint-Martinuskerk zoals ze eruitzag rond 1720.
L'ancienne église Saint-Martin comme on la connaissait vers 1720*

Voets voorzien van een preekstoel en werden er nieuwe gewaden aangekocht.

De Franse periode.

In Frankrijk was de Revolutie uitgebroken en gezien de vijandschap met Oostenrijk werd ons land vanaf november 1792 door Franse troepen bezet. Na een korte onderbreking door de terugkeer van de Oostenrijkers volgde, na de slag van Fleurus (1794), een nieuwe bezetting die nog zwaarder zou wegen op de bevolking, niet alleen omwille van de financiële aderlating maar ook door het opleggen van wetten die een weerslag hadden op het religieuze vlak.

Een nieuwe kalender werd ingevoerd met weken van 10 dagen en op 30 november werd de eerste "decadi" door klokgelui kond gemaakt. Begin 1795 werd pastoor Paul Detienne samen met schepen Gaspard De Vlieger als gijzelaar naar de citadel van Rijsel overgebracht, maar kort nadien weer vrijgelaten.

Op 1 oktober (9 vendémiaire van het jaar IV) werd ons land bij decreet bij Frankrijk ingelijfd en in departementen ingedeeld, die later onze huidige provincies zouden worden.

Naast dwangmaatregelen op burgerlijk vlak, zoals het opeisen van de parochieregisters, die konden gebruikt worden voor het opstellen van militielijsten, was vooral de verplichte eed van trouw aan de Republiek, die aan de priesters werd opgelegd, een moeilijk te aanvaarden richtlijn.

Op 4 mei 1797 kregen de pastoors van de Sint-Martinus- en de Sint-Pietersparochie verbod nog religieuze diensten te houden zolang ze deze constitutionele eed niet zouden afgelegd hebben.

Zoals de meeste priesters weigerden de pastoor van Sint-Martinus en zijn twee onderpas-

sa soif de réformes, Joseph II allait mécontenter une grande partie de la population. Même si certaines de ses réformes étaient justifiées elles se heurtaient pourtant à une forte opposition. Ainsi ce fut Joseph II qui interdit d'enterrer désormais les gens à l'intérieur de l'église. Mais le nouveau cimetière, situé le long de la Chaussée de Tournai, ne fut utilisé qu'à partir de 1828.

Durant la période autrichienne, l'Abbé Petrus Voets dota l'église d'une chaire de vérité et on acheta de nouveaux vêtements sacerdotaux.

L'occupation française.

En novembre 1792, notre pays fut occupé par les troupes révolutionnaires françaises qui avaient déclaré la guerre à l'Autriche. Un court intermède, qui vit le retour des Autrichiens, fut suivi d'une occupation beaucoup plus sévère. Aux charges fiscales écrasantes vinrent s'ajouter des lois visant à contrôler la pratique religieuse.

On introduisit le nouveau calendrier républicain, qui était basé sur des semaines de dix jours. Le 30 novembre 1794 on sonna les cloches pour annoncer la première décade. Au début de 1795 le curé Paul Detienne et l'échevin Gaspard De Vlieger furent pris comme otages et transférés à la citadelle de Lille. Mais ils furent très vite remis en liberté.

Le 1er octobre 1795 (9 vendémiaire de l'an IV) notre pays était officiellement annexé par la France et divisé en départements qui deviendront plus tard nos provinces actuelles.

Les mesures coercitives de l'occupant, telle que la réquisition des registres paroissiaux en vue de la conscription indisposèrent les gens. Mais ce fut le serment d'allégeance à la république, qu'on exigeait des prêtres, qui suscita la plus vive opposition. Le 4 mai 1797 les curés de Saint-Martin et de Saint-Pierre furent

toors dit te doen en ze werden door het tribunaal van Oudenaarde veroordeeld tot een boete van 500 pond en drie maanden gevangenis. Ondertussen zongen de koster van beide parochies de diensten alsof er een priester aanwezig was en ze werden door de parochianen gevolgd tot uiteindelijk de kerken gesloten werden (12 november). Maar de parochianen kwamen toen dagelijks 's morgens en 's avonds de rozenkrans bidden vóór de deur van de kerk, terwijl de enkele beëdigde priesters werden gemeden. Uiteindelijk werden de kerkelijke goederen verkocht en de parochiekerken verhuurd. Die van Sint-Martinus werd toegewezen aan Aug. Masquelier, bakker, voor 230 pond per jaar ; die van Sint-Pieter aan Pieter Ant. Boulaert voor 215 pond. Die mensen handelden met de beste bedoelingen om zo de verkoop en eventuele afbraak te vermijden.

Op 10 juni 1798 werden beiden verzocht de sleutels terug te geven en de kerken werden gesloten. Ook de sleutels van de kapellen van de Heide en van Lorette werden aan de veldwachter overhandigd. Voor de kapel van de Heide zou dat het begin zijn van het einde : ze zou kort nadien afgebroken worden. Alleen het klokje verhuisde naar de toenmalige Sint-Martinuskerk en hangt vandaag nog in het torentje boven het koor van de nieuwe kerk.

In die periode werden de sacramenten in het geheim, meestal 's nachts, toegediend.

Het decreet waarbij alle jongelingen van 20 tot 25 jaar werden opgeëist om dienst te doen in het franse leger, was een teken voor de algemene opstand, die echter rampzalige gevolgen zou hebben voor de stad.

In november werden de klokken van de stad, waaronder de drie van Sint-Martinus, naar Gent overgebracht.

Op 25 december 1798 werden alle onbeëdigde priesters op het stadhuis ontboden. Sommigen konden vermoeden wat hen te wachten stond en bleven weg ; anderen gingen op de uitnodiging in, zoals onderpastoor

sommés de prêter ce serment. S'ils ne s'exécutaient pas sur l'heure, ils étaient frappés d'interdiction.

Comme la plupart des prêtres, le curé de Saint-Martin et ses deux vicaires refusèrent d'obtempérer. A Audenarde on les condamna à une amende de 500 livres et à trois mois de prison. L'absence des prêtres n'empêcha ni les fidèles de venir à l'église ni les sacristains des deux paroisses de chanter les offices comme d'habitude. Lorsque le 12 novembre on procéda à la fermeture des églises, les paroissiens, qui évitaient les prêtres assermentés, vinrent tous les jours, matin et soir, prier le chapelet devant la porte de l'église. On vendit les biens ecclésiastiques et on loua les églises, celle de Saint-Martin pour 230 livres l'an au boulanger Auguste Masquelier, celle de Saint-Pierre pour 215 livres à Pierre-Antoine Boulaert. Ces gens, très bien intentionnés désiraient de cette façon éviter la vente et l'éventuelle destruction des églises.

Le 10 juin 1798 on pria les deux locataires de restituer les clefs. Le garde-champêtre récupéra également les clefs des chapelles de la Bruyère et de Lorette. Pour la chapelle de la Bruyère, ce fut le début de la fin: elle fut démolie peu après. Le seul vestige de cette chapelle, c'est la clochette qui prit d'abord le chemin de l'ancienne église paroissiale et qui pend actuellement dans la petite tour au-dessus du chœur de l'église actuelle.

Durant toute cette période difficile, on administrait les sacrements en secret, souvent la nuit.

Le décret enrôlant de force dans l'armée française tous les jeunes gens de 20 à 25 ans fut la goutte qui fit déborder le vase. Une révolte générale s'ensuivit qui fut désastreuse pour notre ville.

En novembre, toutes les cloches de la ville, dont trois de Saint-Martin, furent confisquées et transportées à Gand. Le 25 décembre 1798 on invita tous les prêtres non-assermentés à se rendre à l'hôtel de ville. Certains se méfièrent

Torsin van Sint-Martinus. Ze werden onmiddellijk aangehouden en naar Gent overgebracht. Op 18 januari 1799 werden ze naar het eiland Oleron weggevoerd, vanwaar ze pas op 22 februari 1800 zouden terugkomen.

Ook pastoor Paul Detienne en onderpastoor J.B. Planchon van Sint-Martinus, alsook pastoor Petrus Jos. Triest van Sint-Pieter werden door het gemeentebestuur als afwezig beschouwd.

De periode van het Consulaat bracht een zekere verbetering mee. Op 15 juli 1801 werd tussen Bonaparte en Paus Pius VII een concordaat gesloten, dat plechtig in Frankrijk werd geproclameerd op 28 april 1802. Een van de bepalingen betrof de nieuwe indeling van de bisdommen en vanaf dat jaar maakte Ronse deel uit van het bisdom Gent. Dat concordaat bepaalde ook dat er maar één kerkgebouw per parochie mocht bewaard blijven. Daardoor verloor de Sint-Pieterskerk haar functie van parochiekerk ten voordele van de Sint-Hermeskerk, die voortaan als hoofdkerk zou fungeren in de plaats van de Sint-Martinuskerk. Daarbij werden ook de grenzen tussen de parochies aangepast.

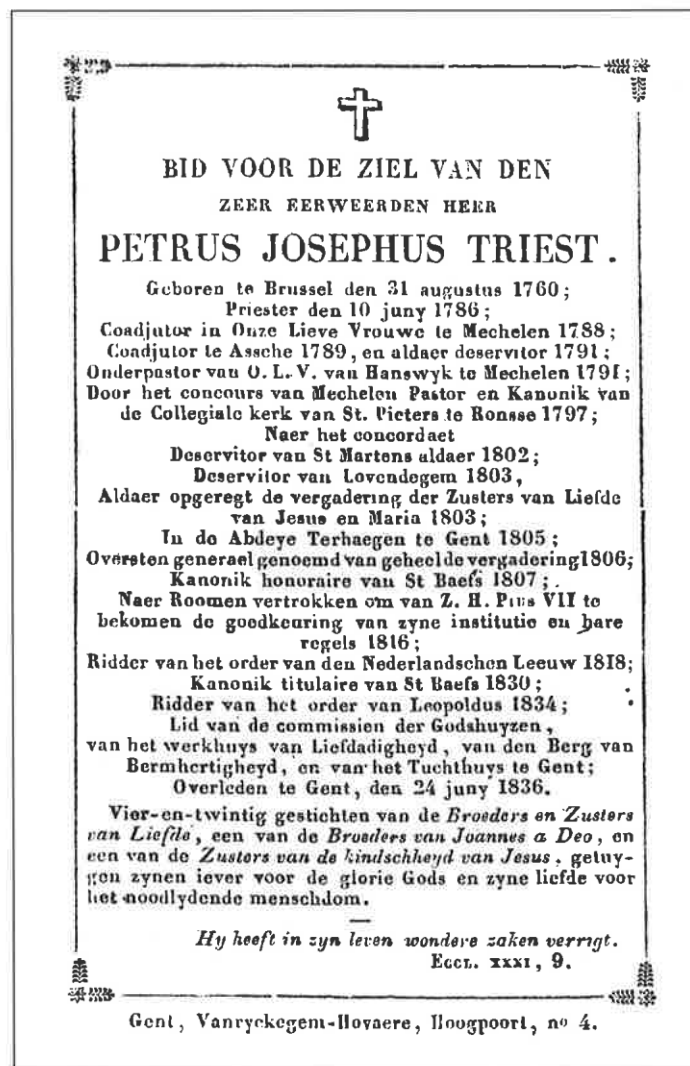
E.H. Pieter Jos. Triest, de laatste pastoor van Sint-Pieter verving als pastoor van Sint-Martinus E.H. Paul Detienne, die tot pastoor

et préférèrent se cacher. D'autres, tel le vicaire Torsin de Saint-Martin, furent arrêtés dès leur arrivée et transférés à Gand. Le 18 janvier 1799, ils furent déportés sur l'île d'Oléron; ils ne reviendraient que le 22 février 1800. L'administration communale ne put que constater l'absence du curé Paul Detienne et du vicaire Jean-Baptiste Planchon de Saint-Martin, de même que du curé Pierre-Joseph Triest de Saint-Pierre.

Le concordat signé entre Bonaparte et le Pape Pie VII le 15 juillet 1801 et officiellement proclamé le 28 avril 1802 améliora quelque peu la situation. Une des clauses modifiait les limites des diocèses; à partir de cette année-là Renaix fit partie du diocèse de Gand. Le concordat stipulait aussi que dorénavant ne pouvait subsister qu'une église par paroisse.

La paroisse Saint-Pierre perdit dès lors sa fonction d'église paroissiale au profit de Saint-Hermès qui devint par la même occasion l'église principale. Il prévoyait enfin un réajustement des territoires paroissiaux.

L'Abbé Pierre-Joseph Triest, le dernier curé de Saint-Pierre devint curé de Saint-Martin en remplacement du Révérend Paul Detienne, nommé curé à Grammont. Accusé d'avoir célébré un mariage religieux avant la cérémonie civile, le curé Triest fut contraint de quitter sa paroisse en 1803. Son successeur, l'Abbé Boniface Porreyne fut installé le 15 avril

Herinneringsprentje van Pastoor Petrus J. Triest.
Souvenir mortuaire du Curé Pierre J. Triest.

benoemd werd in Geraardsbergen. Pastoor Triest moest echter reeds in 1803 de parochie verlaten onder druk van de burgerlijke overheid, omdat hij een huwelijk zou ingezegend hebben zonder op de vereiste burgerlijke huwelijksluiting te hebben gewacht. Hij werd opgevolgd door E.H. Boniface Porreye, die op 15 april 1803 werd ingehuldigd. En op 7 juni 1804 deed Mgr. de Broglie, de nieuwe bisschop van Gent, zijn plechtige intrede in Ronse.

In januari 1806 werd de gregoriaanse kalender weer ingevoerd tot algemene voldoening van de bevolking.

Napoleon wilde steeds meer greep krijgen op het onderwijs en het kwam tot een breuk met het vatikaan in 1809. De clerus, gesteund door de bisschop, liet zijn mistevredenheid blijken en Mgr. de Broglie werd aangehouden en gedwongen zijn ontslag te tekenen (1811). De spanningen vermeerderden tot Napoleon zelf in 1814 afstand deed van de troon. De bezetting door vreemde legers was echter een nieuwe beproeving voor onze bevolking.

Het Hollands tijdperk.

Op 26 mei 1814 was Mgr. de Broglie terug in Gent. Hij verzette zich echter tegen de nieuwe constitutie, wat opnieuw spanningen veroorzaakte, zodat hij in 1817 veroordeeld werd tot ballingschap. Ook E.H. Porreye, die in 1814 deken geworden was, en die de Franse nationaliteit had, maar de bezieler was van het verzet, werd op 19 januari 1821 over de grens gezet. E.H. De Clerck, die hem als pastoor van Sint-Martinus had opgevolgd, werd dezelfde dag in zijn plaats tot pastoor-deken van Sint-Hermes benoemd en E.H. Constantijn Vander Mijnsbrugge aangesteld als deservitor van Sint-Martinus.

Het overlijden van Mgr. de Broglie op 20 juli 1821 heeft tot gevolg dat de spanningen verminderen. De processies worden weer toe-

1803. Le 7 juin 1804, Mgr de Broglie, le nouvel évêque de Gand, fit sa Joyeuse Entrée à Renaix.

En janvier 1806, à la satisfaction générale, on revint au calendrier grégorien.

Par son désir de mainmise sur l'enseignement, Napoléon finit par se brouiller avec le Vatican en 1809. Soutenu par l'évêque, le clergé ne cachait pas son mécontentement. Mgr de Broglie fut arrêté et forcé de démissionner (1811). Les tensions ne firent qu'augmenter jusqu'à l'abdication de Napoléon en 1814. Le passage de troupes étrangères sur notre territoire fut une nouvelle épreuve pour notre population libérée de l'occupation française.

La période hollandaise.

De retour à Gand, le 26 mai 1814, Mgr de Broglie commença par s'opposer à la nouvelle constitution, créant ainsi de nouvelles tensions. En 1817 il fut condamné à l'exil. Le Révérend Boniface Porreye, de nationalité française, qui était devenu doyen en 1814 et qu'on considérait comme l'âme de l'opposition, se vit expulser du territoire le 19 janvier 1821. C'est l'Abbé De Clerck, qui lui avait succédé à Saint-Martin, qui devint le jour même curé-doyen de Saint-Hermès, tandis que l'Abbé Constantin Vander Mijnsbrugge se voyait confier la tâche de desservir la paroisse de Saint-Martin. Les tensions diminuèrent après le décès de Mgr de Broglie le 20 juillet 1821. On autorisa à nouveau les processions. Celle de Saint-Martin sortit le 15 août et cela se fit jusqu'au milieu des années 1860.

Le plan d'extension de l'église, dessiné par l'architecte Roelandts de Gand, fut approuvé le 2 septembre 1828. L'Etat intervenait, pour une somme de 4.000 florins et une partie de l'école communale était cédée pour permettre les travaux d'agrandissement.

PRIEZ POUR LE REPOS DE L'ÂME
DU TRÈS RÉVÉREND MONSIEUR

CHARLES JOSEPH DE CLERCK,

Né à Poperinghe le 31 Octobre 1772.
Ordonné Prêtre à Malines le 1 Avril 1797.
Missionnaire en cachette dans la Flandre française du Diocèse d'Ipres jusqu'au Concordat; ensuite Vicaire à Bailloul. 1801.
Vicaire de St. Martin à Courtrai en 1812.
Nommé Curé de St. Martin à Renaix en 1814.
Nommé Doyen de la Chrétienté en 1821.
Promu à la Cure de St. Hermès à Renaix le 8 Novembre 1822.
Démissionnaire depuis le 8 Novembre 1846.
Décédé subitement à Poperinghe le 14 Novemb. 1849.

Je me susciterai un prêtre fidèle, qui agira selon mon cœur et selon mon âme. 1. REG. 2. 35.
Il a nourri ses brebis avec un cœur plein d'innocence et il les a conduites avec intelligence dans toutes ses actions. Ps. 77. 72.

Seigneur, j'ai aimé la beauté de votre maison et le lieu où habite votre gloire. Ps. 25. 8.

Apprenez de moi que je suis doux et humble de cœur : et vous trouverez le repos de vos âmes. MATT. 11. 29.

Je pleurais autrefois sur celui qui était affligé et mon âme était compatissante envers le pauvre. JOH. 30. 23.

Je sais, ô Marie, que vous êtes très aimable et que vous nous aimez d'un amour insurmontable. S. PIER. DAM.

R. I. P.

Typ. de Du Floer-Vandenboogaerde, à Poperinghe.

Herinneringsprentje van Pastoor Charles de Clerck, die in 1821 deken van Ronse werd.

Souvenir mortuaire du Curé De Clerck, qui devint en 1821 doyen de Renaix.

gelaten en voor Sint-Martinus zal dat de processie zijn van 15 augustus. Deze zal verder blijven uitgaan tot midden de jaren 1960.

Op 2 september 1828 worden de plannen van architect Roelandts van Gent voor een nieuwe uitbreiding van de kerk goedgekeurd. De Staat zou tussenkomen voor een som van 4.000 gulden en er zou een stuk van de gemeenteschool worden afgestaan om de uitbreiding mogelijk te maken.

Burgemeester F. Dumont legde de eerste steen en pastoor Vander Mijsbrugge, de tweede. Het resultaat was : een derde beuk langs de zuidelijke kant (toegewijd aan Sint Hubertus) en een transept met absis die het vroegere dubbelkoor verving. De nieuwe beuk deed ook de drie zijkapellen verdwijnen, die op het kadasterplan van 1684 zichtbaar zijn.

Staat kloek in het geloof, en strijdt tegen het oud serpent, en
gij zult het eeuwige Rijk bekomen. Kerkelijk Officie.

Bid voor de Ziel

van den Zeer Eerwaarden Heer

Joannes-Antonius Van de Castelee

Zoon van Antonius en van Columba-Francisca CASTAING;

Geboren te Audenaarde den 20 April 1792;
Ging naar het Seminarie van Gent den 1 October 1812;
Werd om zijne getrouwheid aan zijnen wettigen B'schop
gevangen weggeleid naar Wezel den 2 Augusti 1813;
Keerde terug in het Seminarie na den val van Napoleon 1814;
Werd Priester gewijd den 23 September 1815;
Onderpastoor benoemd van St-Martin te Ronse 11 October 1815;
Pastoor te Delfinge den 17 Juni 1823;
En Pastoor te Etichove den 29 September 1829;
In den Heer ontslapen den 25 Januari 1876.

Daar heeft deze leverige man en getrouwe priester getracht de inzichten des Heeren uit te werken, zijne kudde heilende met wijsheid. Toen hij voor de eerste maal tot de hem toevertrouwde schapen sprak, zegde hij : « Ik kom tot u, niet om goud of silver te winnen, maar om uwe zielen te winnen voor den Hemel; Ik kom tot u als uwe herder, om u te geleiden op den weg des Eeuwigen Levens, om het verloren schaap op te zoeken en op mijne schouders weder te brengen tot de kudde. »

Aan dit woord is hij gedurende eene bediening van 46 jaren getrouw gebleven : onbaatzuchtig, heeft hij het goud niet nagevolgen, noch op geld of schatten zijn betrouwen gesteld; en vol jever heeft hij heugd, niet zijn eigen voordeel, maar Gods glorie, het geluk van zijne onderdanen. Bezield met die edele gevoelens, bouwde hij eene sierlijke kerk, stichtte een klooster waar jonge dochters tot de deugd gevormd worden, waar ouderlingen eene rustplaats en weezen eene toevlucht vinden : daarom ook zal hij geprezen worden, en zal het hem zijn tot eenen eeuwigen lof. — Vervolging geleden hebbende voor de rechtvaardigheid, behoort het Rijk der Hemelen hem toe, volgens het woord van J.-Ch.

Dat de Heer zijnen dienaar, die zijn hart van de aardse goederen wist te onthechten, de eeuwige rust geve tot loon.

Bemide parochianen, vergeet uwen pastoor niet in uwe vurige gebeden.

Acten van Geloof, Hoop en Liefde. (AR 7 J. en 7 quadr.)
Geloofd zij Jesus-Christus, Amen.

Audenaarde, Socpersdruk van Th. Deros.

Herinneringsprentje van onderpastoor J. A. Van de Castelee, die pastoor werd te Etichove.

Souvenir mortuaire du vicaire J.A. Van de Castelee qui devint curé d'Etichove.

Ce fut le bourgmestre Dumont qui posa la première pierre, le curé Vander Mijsbrugge la seconde. L'agrandissement dota l'église d'un transept avec abside, en remplacement de l'ancien chœur double. Côté sud, une troisième nef vit le jour. Elle fut dédiée à Saint Hubert et fit disparaître les trois chapelles latérales. Sous le nouveau chœur apparut une crypte, rendue nécessaire par la configuration des lieux.

La Belgique indépendante.

Les événements de 1830 ne restèrent pas sans conséquences pour notre ville. La nouvelle constitution accordait plus de liberté dans tous les domaines. Le 28 avril 1831, Mgr Van de Velde vint à Renaix pour la confirma-

Door de configuratie van het terrein moest het nieuwe koor onderbouwd worden en zo kreeg ook de Sint-Martinuskerk een crypte die zou gebruikt worden voor de zondagschool, die door pastoor De Clerck gesticht was.

Het onafhankelijk België.

De gebeurtenissen van 1830 hadden ook hun weerslag in onze stad. Op politiek en religieus vlak gaf de nieuwe grondwet meer vrijheid. Op 28 april 1831 kwam Mgr. Van de Velde het vormsel toedienen. Er waren 3.846 vormelingen in Sint-Hermes, 1.793 in Sint-Martinus en 63 in het hospitaal. Het was 24 jaar geleden dat dit nog gebeurd was en de meesten waren dan ook volwassenen.

Er wordt ook weer aan de kerk gewerkt : Pastoor Vander Mijsbrugge laat een doksaal bouwen (1832) en zijn opvolger, Karel Van Aelbrouck laat het koor opnieuw schilderen (1837).

De economische en sociale toestanden waren echter erbarmelijk en het is in die omstandigheden dat E.H. Stefaan Modest Glorieux in 1842, na 17 jaar werkzaam geweest te zijn als onderpastoor op Sint-Hermes, pastoor werd op Sint-Martinus. Dit liet hem toe zijn werk als stichter van kloostergemeenschappen en als voorloper op sociaal gebied verder te zetten. Hij deed alles om beide functies zo goed mogelijk te vervullen. Zo liet hij b.v. in 1844 een nieuwe klok gieten, een nieuwe troon maken voor O.L.Vrouw en stichtte hij de confrerie van het Allerheiligste Hart van Maria. Toch werd hij het voorwerp van veel kritiek, bij zover dat Mgr. Delebecque oordeelde dat hij één van beide opdrachten moest opgeven. E.H. Glorieux koos voor zijn kloosters en gaf in augustus 1846 ontslag als pastoor van Sint-Martinus. Hij ging zelf zijn opvolger E.H. Albert Vermeersch in Oudenaarde afhalen de dag van diens aanstelling op 26 augustus. Het zou echter niet mogen baten : onbegrip en tegen-

tion. Le grand nombre de confirmands (3.846 à Saint-Hermès, 1.793 à Saint-Martin, 63 à l'hôpital) s'explique par le fait que c'était la première confirmation en l'espace de 24 ans. La plupart des confirmands étaient d'ailleurs des adultes.

On recommença à travailler à l'église. Le curé Vander Mijsbrugge fit construire un jubé (1832). Son successeur, Charles Van Aelbrouck, fit repeindre le chœur (1837)

Herinneringsprentje van Pastoor Charles Van Aelbrouck.

Souvenir mortuaire du Curé Charles Van Aelbrouck.

Lorsqu'en 1842 l'Abbé Stéphane Modeste Glorieux devint curé de Saint-Martin, après dix-sept ans de service à Saint-Hermès, la situation économique et sociale en ville était plus que lamentable. L'Abbé Glorieux fit tout ce qui était en son pouvoir pour s'acquitter à fond de ses deux fonctions : fondateur de congré-

Gedenkt uwe oversten, die u het woord Gods gepredikt hebben.
HAB. XIII. 7.

BID VOOR DE ZIEL
VAN DEN EERWAARDEN HEER

MODESTUS-STEPHANUS GLORIEUX,

Geboren te St. Denijs. 3 Mei 1802
Priester gewijd te Mechelen. 1 Juni 1825
Onderpastoor van St. Hermeste Ronse 27 Juni 1825
Aldaar Insteller en Bestuurder der
Broeders en Zusters van de Goede
Werken 23 Nov 1850
En Pastoor van St. Martenskerk 25 Juni 1842
Bestuurder der Zusters Maricolen te
Dendermonde 15 Dec. 1855
Pastoor benoemd te Smetlede 1 Maart 1866
Aldaar godvruchtig in den Heer
ontslapen. 25 Nov. 1872

Onze roem is deze; de getuigenis van ons geweten, dat wij in deze wereld in eenvoudigheid des harten en oprechtheid Gods verkeerd hebben 11. CONTINU. 1. 12.

De oordeelen Gods zijn anders dan die der menschen.

Hij was een priester aan wien men in voller waarheid deze woorden van den heiligen man Job mag toepassen: Ik ben geweest het oog van den blinden, de kruk van den kreupelen, de vader der armen, de troost der weduwen en weezen... Zij zullen altijd zijnen naam gebenedijden.

Zijne barmhartigheid had geene palen; ook heeft hij volle barmhartigheid verworven. De laatste maanden zijns levens zijn voor hem geweest een tijd van troost, vrede en zalige rust, in welke hij godvruchtig in den Heer is ontslapen, latende bij allen, die hem wel gekend hebben, eene geheugenis, die altijd in zegening zal blijven.

Zoet Hart van Maria, wees mijne behoudenis.
(300 dagen aflaat.)

R. I. P.

Gent, drukkerij van J. en H. van der Schueren.

*Glorieux
Past. St. Mart.*

Herinneringsprentje van Pastoor Stefaan - Modest Glorieux.
Souvenir mortuaire du Curé Etienne - Modeste Glorieux.

werking hadden voor gevolg dat E.H. Glorieux enkele jaren later de stad moest verlaten.

De jaren 1846 tot 1848 kenden een slechte aardappelloogst zodat er hongersnood was. Veel wevers trokken naar Frankrijk. Januari 1854 kende een zeer hard winterweer. Deken Liedts haalde met een onderpastoor kleren op om aan de armen te geven. Pastoor Vermeersch van Sint-Martinus deed hetzelfde van zijn kant om ze uit te delen aan de meest behoeftigen. Veel van die kleren vond men echter enkele dagen later op de markt terug: sommigen hadden ze weer verkocht om met het geld eten te kunnen kopen.

Pas met de heropleving van de economie na 1860, gevolgd door de aanleg van een spoorlijn in 1861 en de bouw van het station in 1878, zou er verbetering komen in de toestand van de stad.

gations et pionnier dans le domaine social. En 1844 il fit fondre une nouvelle cloche et fabriquer un nouveau trône pour la Sainte Vierge. C'est lui aussi qui fonda la confrérie du Sacré-Coeur de Marie. Cela ne l'empêcha pas d'être l'objet de critiques virulentes. Mgr Delebecque ayant estimé qu'il devait renoncer à une de ses charges, l'Abbé Glorieux choisit ses congrégations et démissionna comme curé de Saint-Martin en août 1846. Le 26 août, le jour de son installation, il alla lui-même à Audenarde pour accueillir son successeur, l'Abbé Albert Vermeersch. Mais rien n'y fit: l'incompréhension et l'opposition étaient telles que, quelques années plus tard, il fut contraint de quitter la ville.

De 1846 à 1848, le pays souffrit de famine à cause de mauvaises récoltes de pommes de terre. Beaucoup de tisserands partirent pour la France. En janvier 1854, l'hiver fut particulièrement

Zalig zijn de vreedzaamigen, want zij zullen kinderen Gods genoemd worden. MATT. v. 9.

BID VOOR DE ZIEL

VAN DEN ZEER EERWAARDEN HEER

ALBERTUS MARIA JOSEPHUS
VERMEERSCH,

Geboren te Maldegem, den 29 Maart 1808,
Professor in 't College van Geeraardsbergen,
den 7 Januari. 1851,
Priester gewijd, den 21 December 1855,
Bestuurder van het Klooster te Zele, den 26 Dec. 1840,
Pastoor van Sint-Martens Ronse, den 4 Augusti. 1846,
Pastoor-Deken van Sint-Nikolaas, den 1 Februari 1856,
Aldaar overleden, den 10 April 1876.

Hij heeft zorg gedragen voor zijn volk en heeft het van de verdienste bevrijd. ECCLES. I, 4.

Hij weende met de bedrukten en zijne ziel was vol medelijden tot den arme. JON. 50, 25.

Gelijk de Zaligmaker, zeide hij: Laat de kleine kinderen tot mij komen.... Hij leerde hun de wetten van God kennen, God vreezen en de zonde vlichten van hunne leerderste jaren af. LUC. XVII. TOR. 1.

Zeer geliefden: laat ons elkander liefhebben; want de liefde is uit God.... indien wij elkander liefhebben.... blijft God in ons JOAN. E. I. c. IV. 7, 12.

Hij stierf, achterlatende niet alleen aan de jongelingen, maar aan geheel het geslacht, de gedachten zijner dood, tot een voorbeeld van deugd en kloekmoedigheid.

II. MACH. VI, 51.
Gij zijt, o Maria, de vreugd der zieken... Wees gegroet, Maria, eer en blijdschap van den Priester... Wees gegroet, gij die de sterkste en de zoetste hoop zijt mijner ziel. S. EPHRAÏM.

Zoet Hert van Jesus, wees mijne toevlucht. (500 dagen aflat).

R. I. P.

Sint-Nikolaas drukkerij van A. De Castro.

*Herinneringsprentje van Pastoor Albert M.J. Vermeersch.
Souvenir mortuaire du Curé Albert M.J. Vermeersch.*

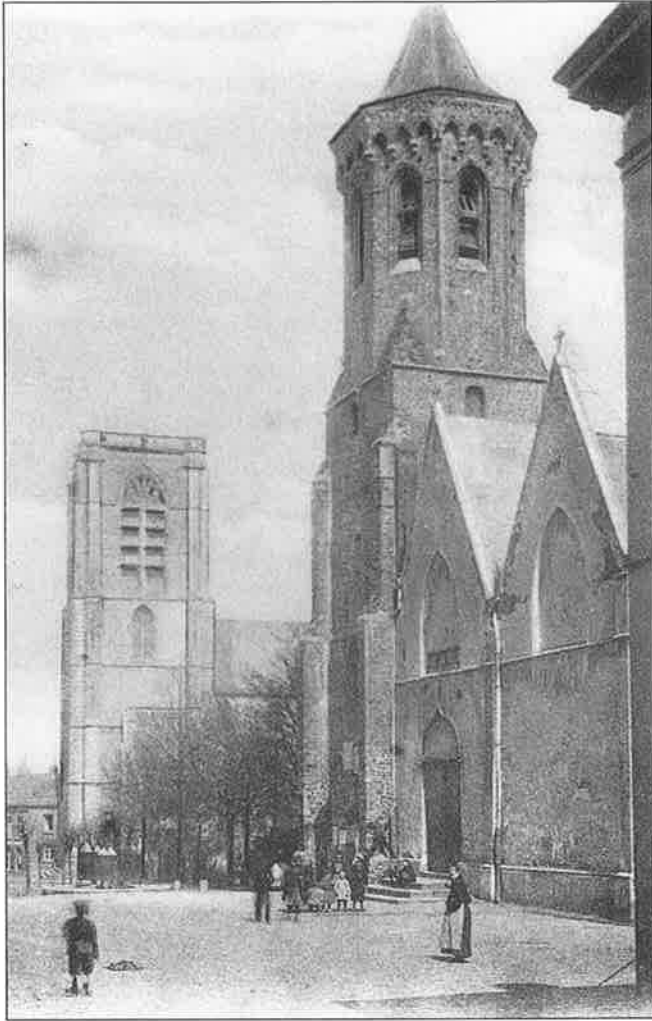
Tussen 1856 en 1866 liet pastoor Cavenaille een tweede klok gieten, een nieuw altaar in witte marmer plaatsen, een kruisweg op doek vervaardigen, een stel ornamenten kopen, het portaal in eikenhout vervaardigen, een ijzeren hekken aanbrengen voor de doopkapel en de voorgevel herstellen. In de jaren 1867-69 liet hij een bewaarschool bouwen op wat toen nog de Hoogstraat heette; het zou ook als lokaal dienen voor de zondagschool. Na 1870 vatte hij het plan op een schooltje te bouwen op Deurne (Vergeten we niet dat de parochie toen heel het zuidelijk gebied bevatte tot tegen Saint-Sauveur). Men begon eraan in 1879.

Pastoor Charles F. Heynssens, volgde op 5 januari 1880 E.H. Cavenaille op, die op Kerstdag 1879 plots overleden was. Hij zou de parochie een nieuw uitzicht geven. Hij stichtte de nieuwe confrerie van het H.

rement rude. Le doyen Liedts et son vicaire, de même que le curé Vermeersch de Saint-Martin, se mirent à collecter des vêtements pour les distribuer aux nécessiteux. Quelques jours plus tard on retrouvait beaucoup de ces vêtements sur le marché: on les avait vendus pour de la nourriture.

La situation en ville ne s'améliora qu'avec la reprise économique des années 1860. La construction d'une ligne de chemin de fer en 1861, celle d'une gare en 1878 permirent à la ville de se développer.

Entre 1856 et 1866 le curé Cavenaille fit réaliser une série de travaux: fonte d'une deuxième cloche, installation d'un nouvel autel en marbre blanc, confection d'un chemin de croix sur toile, fabrication d'un portail en chêne, pose d'une grille devant le baptistère. Il acheta en outre une série d'ornements sacerdotaux et fit réparer la façade. Au cours

*De sint-Martinuskerk zoals men ze kende rond 1850.
L'église Saint-Martin telle qu'on la connaissait
vers 1850.*

Sacrament en van het H. Hart, bouwde een nieuwe pastorie naast de kerk (1886) en een prachtig patronaat naast de bewaarschool, waar op 4 maart 1888 onderpastoor Van Dorpe reeds de stichtingsvergadering hield. In mei 1889 kwam Mgr. Lambrecht de fundamente wijden en de eerste steen leggen.

De bevolking groeide steeds aan en de parochiekerk vroeg weer een nieuwe uitbreiding ; maar vermits ze helemaal in het noorden van de parochie gelegen was en de bouw van het station een verschuiving van de bevolking naar het zuiden toe had meegebracht, had het geen zin meer de kerk verder te blijven aanpassen.

Er werden plannen gemaakt voor een nieuwe kerk. Architect Modest De Noyette uit Ledeberg werd daarvoor aangesproken en ook

*De voorgevel van de school op de "Hoogstraat" kort
voor de afbraak.
La façade de l'école de la "rue Haute" un peu avant sa
démolition.*

des années 1867-1869 il fit construire une école gardienne à la rue Haute (actuellement rue O. Ponette). Les locaux servirent aussi pour l'école du dimanche. Après 1870, il envisagea de construire une école à la Durenne. (N'oublions pas qu'à ce moment-là toute la partie sud de la ville était du ressort de la paroisse de Saint-Martin qui s'étendait jusqu'à Saint-Sauveur). On entama les travaux en 1879. L'Abbé Cavenaille mourut subitement le jour de Noël de la même année.

Son successeur, le curé Charles Heynssens, allait donner à la paroisse un aspect entièrement nouveau. Il fonda la confrérie du Saint-Sacrement et du Sacré-Coeur et fit construire une nouvelle cure à côté de l'église (1886) de même qu'un magnifique patronage à la rue Haute. En mai 1889, Mgr Lambrecht vint bénir les fondations et poser la première pierre.

Pastor Triest te Ronse tijdens de fransche Revolutie.

Drama in 3 bedrijven.

SPELERS. — Eerste bedrijf.

De Kommandant der maréchaussée van Ronse	Raph. Gyselinck.
De Brigadier Dufour, adjudant van Colonel Leroux van Gent.	Ivo Vandenhole.
De Zwarte, bespieder der Franschen	Aug. Couplez.
Gendarmen	Osc. Vanhoebost. Léon Desmet.

Tweede bedrijf.

M. Vander Gheynst, opperhoofdman der brigands	Alph. Gillemann.
Joannes, knecht van d heer Vander Gheynst	Ivo Goebeert.
M. Louis, afgeveerdigde van den VIII ^{sten} wijk	Franç. Bockstal.
M. de Doktor	Rich. Vanbutsele.
Jan en Jef Pauwels, boeren van de Kruysee.	Hen ^{ri} Debodenance Emiel Derudder.
Francies, hoofdman	Edmond Lievyns.
Hermes, Francies' zoon.	Charles Crispyn.

Derde bedrijf.

Pastor Triest	Ivo Vandenhole.
En eenige bovengenoemde spelers.	

HET DRAMA. — Geschiedkundige Schets.

Om de goddelooze Republiek die in Frankrijk, op het einde der verledene eeuw, was uitgeroepen, door iedereen te doen aanveerden, zond het fransch bestuur overal legers uit van soldaten en gendarmen (maréchaussée).

Eene hevige vervolging brak los tegen de priesters en onze voorouders, die getrouw gebleven waren aan hun roomsch katholiek geloof. De kerken werden gesloten, de priesters opgezocht als wilde dieren, en, in name der Vrijheid, op vreeselijke wijze ter dood gebracht. Het ware hun onmogelijk geweest in 't land te verblijven, hadden zij geene getrouwe vrienden gevonden bij onze voorouders, de Boeren, door de losbandige Franschen onder den roemrijken spotnaam van « BRIGANDS » schijnlijk geschandvlekt.

De boeren, — DE BRIGANDS, — beschermden hunne priesters en hielpen ze verduiken dikwijls ten koste van hun eigen leven.

Te Ronse waren ook eenige priesters verdoken en onder andere de Eerw. Heer PIETER JOSEPH TRIEST, pastor van St-Pietersparochie en Kanunnik van St-Hermès.

Het hoofd van dezen priester — die bijzonder vermaard was door zijnen vurigen iever en wonderbare stoutmoedigheid, was op prijs gesteld : eene groote somme geld zou de verraders beloonen.

Maar 't was te vergeefs gezocht en verraden ; Triest had wel is waar, bijna gevangen geweest op de hofstede van het Schavaert, waar hij bij de familie Gillemann schuilde en in wiens groote kamer hij de kerkelijke diensten oefende. De « BRIGANDS » waren de franschgezinde te slim.

Eens vernam pastor Triest, dat de vrouw van den Brigadier, Commandant der gendarmerie van Ronse (1) op sterven lag. Zonder aarzelen trok hij er naartoe om ze bij te staan. 't Was nacht. Onverwachts kwam de brigadier binnen en vond, o geluk, in zijn eigen huis, den priester die hij reeds zoolang opzocht.

Het drama, waarin de historische waarheid, voor de groote trekken, nauwkeurig bewaard is, zal 't overige verhalen.

(1) De gendarmerie was thans waar nu het hospitaal is.

Den 9 februari 1825 opende Kanunnik Triest zelf dit huis waar sedert dien de Zusters van Liefde die hij ook stichtte, onze zieken voort bedienien.

Programma van een toneelavond gegeven in het patronaat ter gelegenheid van het naamfeest van onderpastoor E. Van Dorpe op zondag 18 december 1892.

Programme d'une soirée théâtrale, donnée au patronage à l'occasion de la fête patronale du vicaire E. Van Dorpe le dimanche 18 décembre 1892.

burgemeester Ephrem De Malander gaf daarvoor zijn volle steun. De beslissing tot de bouw van de nieuwe kerk werd genomen in de gemeenteraadszitting van 12 december 1891.

Pastoor Heynssens zou het echter niet meer beleven, maar zijn opvolger E.H. Vital Pijcke zou de fakkel overnemen. De plannen werden goedgekeurd op 9 januari 1892. Bij gelegenheid van de eerste communie van dat

Pastoor Charles Heynssens, die het plan opvatte voor de bouw van een nieuwe kerk.

Le Curé Charles Heynssens, qui conçut le plan de la construction d'une nouvelle église.

A cause de la croissance démographique continue, on aurait dû agrandir encore l'église paroissiale. On crut sage d'y renoncer pour l'excellente raison que l'église était située à l'extrême nord alors qu'une bonne partie de la population s'était déplacée vers le sud, à proximité de la gare.

Le bourgmestre, Ephrem De Malander, embrassa résolument la cause de la construction d'une nouvelle église

jaar.(in die tijd nog op 12 jarige leeftijd) voerde hij de communie van volharding in (een voorloper van de Bonden van het H. Hart).

Op 11 september begon men met de bouw van de nieuwe kerk. De plechtige inwijding van de eerste steen door deken Mortiers, bijgestaan door pastoor Pycke en de onderpastoors De Vos en Van Dorpe, had plaats op 18 september 1893.

In de loop van het volgend jaar werd de H. Ambrosiuskring gesticht op de pastorie, maar deze nam kort daarop zijn zetel in de pas opgerichte Katholieke Kring. In 1895 werd het werk van de Broden van de H. Antonius van Padua ingesteld (kosteloze uitdeling van brood aan de armen).

Op 19 september 1896 is het eindelijk de grote dag en wordt het H. Sacrament plechtig overgebracht naar de nieuwe kerk, die vanaf dat ogenblik als parochiekerk dienst doet.

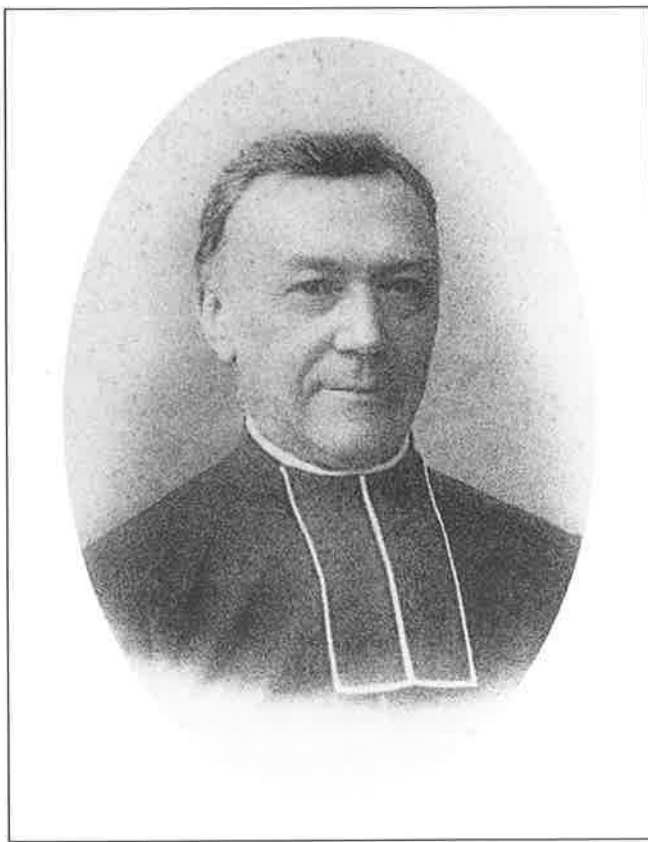
*De nieuwe kerk werd gebouwd in een nog onbewoonde wijk van de stad.
La nouvelle église fut construite dans un quartier de la ville non habité.*

paroissiale. Le 12 décembre 1891 le conseil communal donnait le feu vert. L'architecte Modeste De Noyette de Ledeberg fut chargé de dessiner les plans.

Le curé Heynssens mourut peu de temps après, mais son successeur l'Abbé Vital Pijcke reprit le flambeau. Les plans furent approuvés le 9 janvier 1892. C'est à l'occasion de la première communion de cette même année (à l'époque on la faisait à l'âge de 12 ans) que le curé Pijcke introduisit la communion de persévérance, amorce de ce qui deviendrait plus tard la Ligue du Sacré-Coeur.

Les travaux commencèrent le 11 septembre 1892. Le 18 septembre 1893 le doyen Mortiers, assisté du curé Pijcke et des vicaires De Vos et Van Dorpe, vint bénir et poser la première pierre.

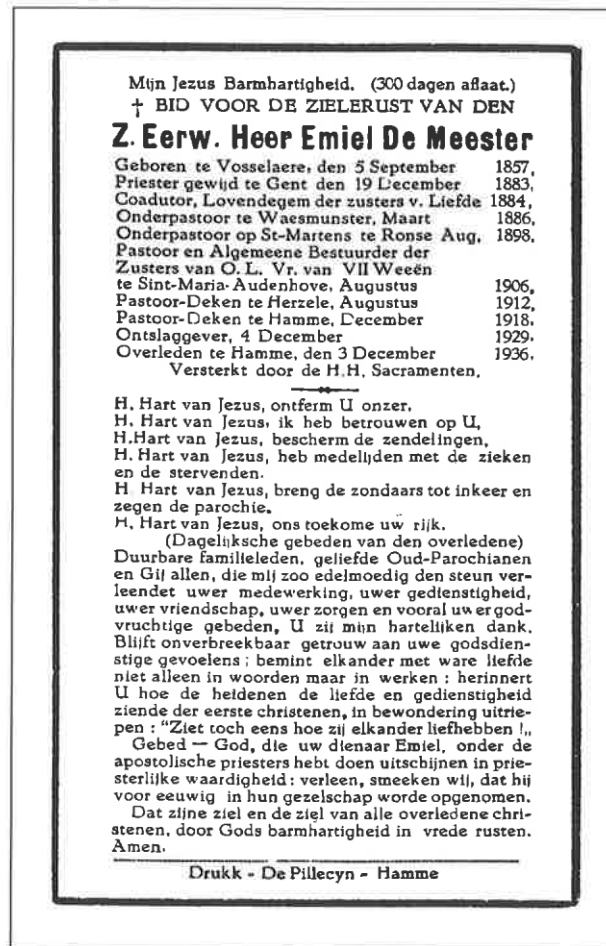
Dans le courant de l'année suivante le cercle Saint-Ambroise, qui venait d'être fondé à la cure alla s'installer au tout nouveau Cercle

*Pastoor Vital Pycke,
die de nieuwe kerk inhuldigde.
Le Curé Vital Pycke,
qui inaugura la nouvelle église.*

Dezelfde avond begon een missie van 10 dagen (een bezin-ningstijd voor heel de parochie).

De plechtige kerk-wijding door Mgr. Stillemans zou echter pas plaats hebben op 10 juni 1899.

*Herinneringsprentje aan E.H. Emiel de Meester, die derde onderpastoor werd in Sint-Martinus.
Souvenir mortuaire de l'abbé Emiel de Meester, qui devint troisième vicaire à Saint-Martin.*

Catholique. En 1895 on créa l'Oeuvre des Pains de Saint-Antoine (distribu- tion gratuite de pain aux pauvres).

Le 19 septembre 1896 le grand jour était enfin arrivé. Le Saint Sacrement fut conduit en procession vers la nouvelle église qui devenait à partir de ce jour l'église paroissiale. Le même soir débutait une mission (période de réflexion pour toute la paroisse) qui allait durer dix jours.

Ce n'est que le 10 juin 1899 que Mgr Stillemans vint consacrer le nouvel édifice.

De tijd van de nieuwe kerk.

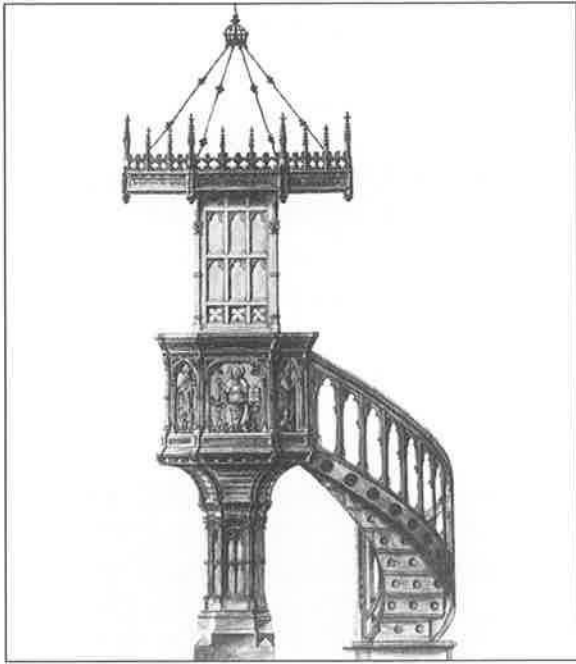
Daar de kerkfabriek moest instaan voor een deel van de kosten werd de oude kerk ver- kocht en ze kende sindsdien een treurig ver- val. Na de dood van E.H. Pijcke (1906) zou pastoor Aimé De Prez voor de verdere afwer- king zorgen. (Zo werd in 1907 nog een vijfde biechtstoel aangekocht). De glasramen, die de trots zijn van de nieuwe kerk, werden geplaatst in 1914 en - na een onderbreking, veroorzaakt door de wereldoorlog - in 1919. (Een laatste reeks werd in de H. Hartkapel geplaatst in 1928). Ze zijn het werk van de heer Camille Ganton.

Met Pasen 1912 werd er opnieuw een mis- sie gehouden (H. Zending, zoals men toen zei) die nu gepredikt werd door Paters Kapucijnen. En in januari 1914 werd de Broederschap voor

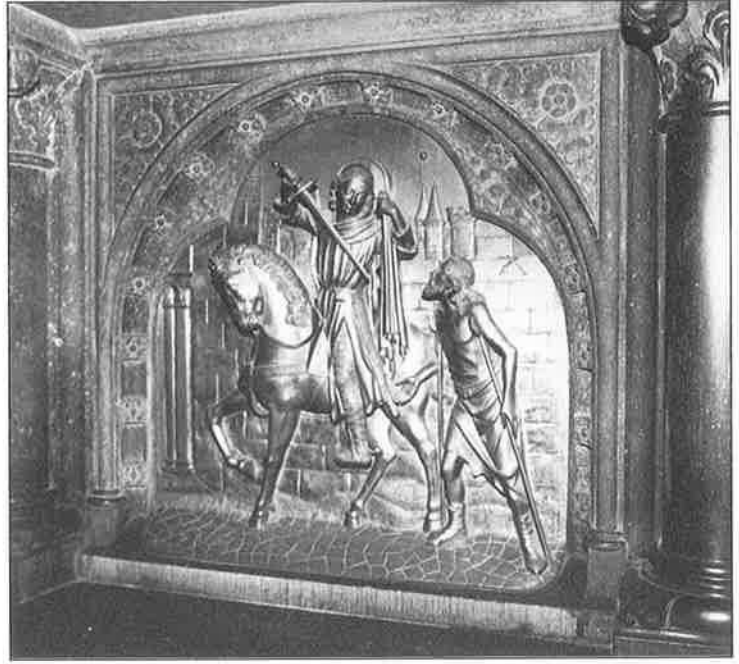
L'époque de la nouvelle église.

Comme la fabrique d'église devait interve- nir dans les frais de la nouvelle église, on déci- da de vendre l'ancienne, qui se délabra dès lors progressivement. Après la mort du curé Pijcke (1906) le curé Aimé De Prez s'attela aux finitions de l'église. En 1907, il fit acheter un cinquième confessionnal. Les vitraux, le joyau de la nouvelle église, furent placés en 1914 et, immédiatement après les hostilités, en 1919. En 1928, enfin, une dernière série vint orner la chapelle du Sacré-Coeur. Tous furent réalisés par Monsieur Camille Ganton.

A Pâques de l'année 1912 des Pères Capucins vinrent prêcher une mission. En jan- vier 1914 fut fondée la Confrérie du Très-Saint- Sacrement: chaque dernier mardi du mois il y avait adoration de 14h30 à 15h30.

Preekstoel van de nieuwe kerk naar het ontwerp van Mod. De Noyette en R. Rooms.
Chaire de vérité de la nouvelle église d'après le projet Mod. De Noyette et R. Rooms.

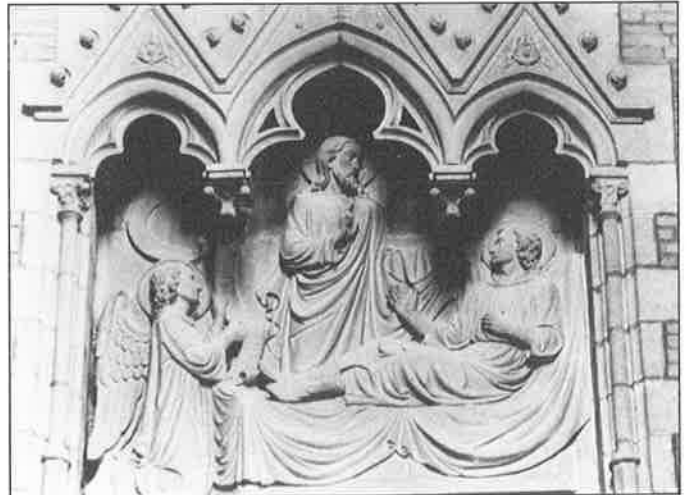
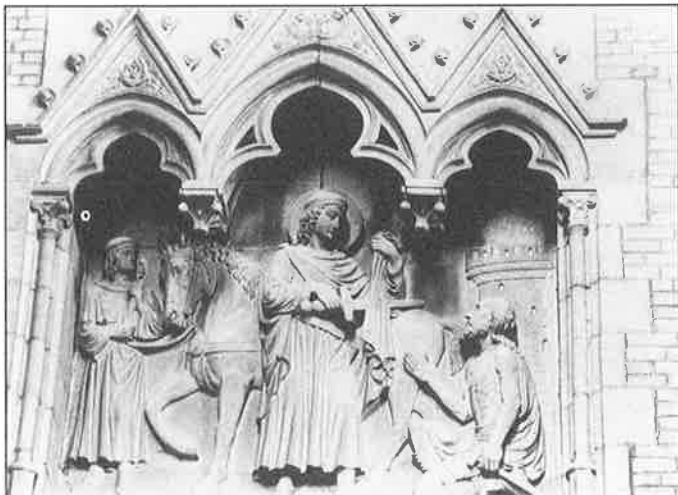

Een minder gekend beeld van de H. Martinus op de zijkant van het hoofdaltaar.
Une représentation moins connue de saint Martin qu'on voit sur la paroi de l'autel principal.

de aanbidding van het Allerheiligste Sacrament opgericht : iedere laatste dinsdag van de maand hielden de leden een aanbidding van 14.30 u. tot 15.30 u.

De oorlog van 14-18 eiste hier zoals elders een tol aan slachtoffers : weggevoerden, opgeëisten, krijgsgevangenen, waarvan velen niet terugkwamen. (Joseph Ferrant werd als spion gevangengenomen en terechtgesteld in Charleroi op 27 augustus 1917).

Comme partout ailleurs la guerre 14-18 fit chez nous de nombreuses victimes. Beaucoup de déportés, de travailleurs réquisitionnés et de prisonniers de guerre n'allaient jamais revenir (Joseph Ferrant, arrêté comme espion, fut exécuté à Charleroi le 27 août 1917). Le vicaire Auguste Nobels, nommé en 1913, s'engagea comme aumônier dans l'armée belge.

Het leven van de H. Martinus wordt op verschillende manieren in de kerk voorgesteld.
Hier twee scènes in bas-reliëf in de transeptarmen van de kerk.
La vie de saint Martin est représentée de diverses manières dans l'église.
Ici deux scènes en bas-relief dans les nefs du transept de l'église.

Onderpastoor August Nobels, die pas in 1913 benoemd was, bood zich aan om aalmoezenier te zijn in het leger.

Tijdens de bezetting had de katholieke eredienst van de Duitse soldaten plaats in de Sint-Martinuskerk (uitzonderlijk ook in de kapel van het College). De schoolgebouwen, die in 1903-06 met 6 nieuwe klassen voor jongens waren vermeerderd, alsook de nieuwe zalen van het patronaat en de twee kapellen werden door de bezettende macht opgeëist en van begin 1915 tot november 1918 als kazerne gebruikt onder de naam "Kronprinzkaserne". De scholen moesten in noodlokalen ondergebracht worden in gebouwen die katholieke families en ook de Broeders ter beschikking stelden van de parochie. Na de oorlog zou het normaal parochieleven hernemen.

In 1920 werd weer een missie gepredikt, nu door Paters Redemptoristen. In 1922 werden de Parochiale Werken gesticht en het Patronaat werd het centrum waar alle activiteiten van de parochie geconcentreerd waren. Een eerste scoutsgroep, gesticht door Charles Lemaître in 1919, vond er heel spoedig een onderkomen. Ook het Davidsfonds kreeg er een lokaal voor de bibliotheek en de K.S.A. vergaderde hier een tijd lang om nadien naar het College te verhuizen.

In 1927 werd in de kerk de nieuwe kruisweg aangebracht, werk van de Gentenaar Aloïs De Beule, die bekostigd werd door giften van de parochianen. Op het einde van dat jaar ging pastoor De Prez op rust en werd opgevolgd door E.H. Theofiel Steyaert, die in 1935 opnieuw een missie liet prediken door Paters Redemptoristen.

De jaren 1930-1940 waren een bloeiperiode voor het patronaat dank zij het initiatief van onderpastoor Van Breuseghem, die de traditie van toneel hernam, die door E.H. Stevens was ingezet. Ook de scoutsgroep kende een nieuwe groei onder het impuls van E.H. Van Overmeire.

In 1940 werd de grote zaal ernstig bescha-

Les offices catholiques pour l'armée d'occupation étaient célébrés à Saint-Martin, exceptionnellement dans la chapelle du collège. L'occupant réquisitionna les bâtiments scolaires - en 1903-1906 on avait construit 6 nouveaux locaux de classe - de même que les nouvelles salles du patronage et les deux chapelles. Du début de l'année 1915 à novembre 1918 l'ensemble fit office de caserne ("Kronprinzkaserne"). Durant toute cette période les cours se donnaient dans des locaux de fortune aimablement prêtés par les Frères de Notre-Dame de Lourdes et par des familles catholiques de la ville. Après la guerre la vie paroissiale reprit son cours normal.

En 1920 on invita des Pères Rédemptoristes à venir prêcher la mission. 1922 voit la fondation des Oeuvres Paroissiales; à partir de ce moment le patronage devient le centre de toutes les activités paroissiales. Le premier groupe scout, fondé en 1919 par Charles Lemaître, y établit très vite son local. Le "Davidsfonds" y ouvrit une bibliothèque et la KSA (Jeunesse estudiantine chrétienne) y tint pas mal de réunions avant son départ pour le collège.

En 1927, les dons des paroissiens permirent l'acquisition d'un nouveau chemin de croix; il fut exécuté par le Gantois Aloïs de Beule. A la fin de l'année le curé De Prez prit sa retraite. Son successeur l'Abbé Théophile Steyaert fit à nouveau appel à des Pères Dominicains pour la mission de 1935.

Les années 1930-1940 furent l'âge d'or du patronage grâce surtout au dynamisme du vicaire Van Breuseghem qui renoua avec une tradition théâtrale dont l'Abbé Stevens avait été le promoteur. Sous l'impulsion de l'Abbé Van Overmeire le groupe scout attirait de plus en plus de jeunes.

En 1940 la grande salle fut fortement endommagée mais, heureusement, le patronage ne fut pas réquisitionné par l'occupant. Cela permit à l'Abbé Van Overmeire d'organiser des séances cinématographiques dominicales pour une jeunesse renaisienne singulièrement dépourvue de distractions.

digd, maar het patronaat werd door de Duitsers niet bezet. Dat liet onderpastoor Van Overmeire toe de zondag filmvertoningen te geven voor de Ronsische jeugd, die in die jaren weinig ontspanningsmogelijkheden had.

Een pijnlijk gebeuren voor de parochie was het weghalen van de twee grote klokken op 16 en 17 augustus 1943. Pastoor Steyaert en de leden van de Kerkraad protesteerden heftig. In september 1946 werden ze vervangen door drie nieuwe klokken en bij die gelegenheid werd ook een torenuurwerk geplaatst.

Na de oorlog kenden de lokalen van het patronaat een nieuwe bestemming. De jongensschool verdween en de klassen werden gebruikt voor catechese, weging N.W.K., welpen. E.H. Verbrugghe was de eerste aalmoezenier van gidsen en kabouters, E. H. Vanderstuyft startte met de Patro. Er kwam ook een afdeling van het jeugddavidsfonds.

In 1958 werd E.H. Philippe tot pastoor benoemd. Kort nadien werd bij Koninklijk besluit van 14 december 1960 de Sint-Antoniusparochie opgericht. Daardoor werd de parochie ongeveer tot de helft herleid. Ook langs de noordkant was er vroeger reeds een lichte correctie aangebracht : het deel ten noorden van de Peperstraat werd naar de Sint-Hermesparochie overgeheveld.

De jaren 1959-1964 kenden weer enkele merkwaardige parochiefeesten die de samenhang in de parochie ten goede kwamen. In 1965 werd de KOVDA (met de hobbyclub) opgericht, die in de vroegere klaslokalen bijeenkwam. En gedurende enkele jaren waren ook de BLO-klassen hier ondergebracht. Op 9 november 1970 had hier ook de eerste vergadering plaats van wat zou uitgroeien tot een volwaardige parochieraad.

Nog vooraleer het Concilie begon waren er reeds voorzichtige pogingen gedaan om de liturgie in de volkstaal te laten gebeuren, maar het is pas na de benoeming van E.H. Couvreur in 1972 dat de echte omschakeling werd doorgevoerd. In augustus werd de preekstoel ver-

Les 16 et 17 août 1943 on vit emporter les deux grandes cloches de la paroisse. Le curé Steyaert et la fabrique d'église protestèrent vivement, mais durent se résigner. En 1946 on remplaça les cloches emportées par trois nouvelles cloches; par la même occasion on installa une horloge en haut de la tour.

Après la guerre les locaux du patronage reçurent une autre destination. L'école des garçons disparut; les locaux de classe furent utilisés pour la catéchèse, la pesée, l'Oeuvre Nationale de l'Enfance et les louveteaux. L'Abbé Verbrugghe fut le premier aumônier des guides et des lutins, tandis que l'Abbé Vanderstuyft lança le patro. Le "Davidsfonds" ouvrit une section pour jeunes.

En 1958 l'Abbé Philippe devint curé de la paroisse. En créant la paroisse Saint-Antoine, l'arrêté royal du 14 décembre 1960 réduisait de moitié environ le territoire de la paroisse. Une légère adaptation du côté nord avait déjà fait passer la partie située au nord de la rue du Poivre de la paroisse Saint-Martin à celle de Saint-Hermès.

Les années 1959-1964 se caractérisent par quelques fêtes mémorables qui renforcent la solidarité paroissiale. KOVDA (Oeuvre du Troisième Age) et le hobbyclub voient le jour en 1965 et se réunissent dans les anciens locaux de classe. Pendant quelques années le patronage héberge des classes d'enseignement spécial. Le 9 novembre 1970 a lieu la première réunion de ce qui deviendra par la suite un vrai conseil paroissial.

Dès avant le concile on note de timides tentatives de liturgie en langue vulgaire. Mais ce n'est qu'après la nomination de l'Abbé Couvreur, en 1972, qu'a lieu la véritable reconversion. En août on déplace la chaire de vérité et on transforme le banc de communion en autel tourné vers les fidèles. A côté de la sacristie on aménage finalement une chapelle d'hiver, principalement destinée aux services de semaine.

plaatst en van de communiebank werd een nieuw altaar gemaakt, naar het volk gekeerd. Er werd ook een winterkapel ingericht naast de sacristie voornamelijk voor de weekdiensten.

Het Concilie had het permanent diaconaat opnieuw ingevoerd en ook in onze parochie bood een kandidaat zich aan. Op 2 december 1973 werd de heer Georges Bockstal als eerste van ons bisdom tot diaken gewijd en hij is sindsdien in de pastoraal werkzaam.

De moderne tijd eiste ook aanpassing op materieel vlak. Tijdens het jaar 1976 werd een nieuwe vloer gelegd, om de verzakkingen in de kerk goed te maken (de kerk was immers op moerassige grond gebouwd), en terzelfder tijd werd een ondergrondse verwarming aangebracht. Tijdens de werken gingen de weekendmissen door in de kapel van het Sint-Antoniuscollege, de begrafenissen in de Sint-Hermeskerk en de huwelijken in de kapel van de Zusters Augustinessen.

Ondertussen waren de gebouwen van het patronaat in een zodanige staat van verval geraakt dat aan herstel niet meer kon gedacht worden. De eigendom werd verkocht in maart 1978 en in november werd een ander gebouw aangekocht in de Politiekegevangenestraat.

Dank zij de stuwkracht van onderpastoor Flamand, bijgestaan door een enthousiaste ploeg medewerkers, werd van dit gebouw een nieuw parochiaal centrum gemaakt en op 15 februari 1980 werd het officieel onder de naam "Emmaüs" ingewijd door Vicaris-Generaal Delange. De vele vergaderingen konden hier nu in ideale omstandigheden doorgaan.

Andere merkwaardige gebeurtenis van dat jaar : op 14 december werd om 10 uur de hoogmis op de televisie uitgezonden. De uitzending lokte veel lovende reacties uit.

Kort nadien werd "Ziekenzorg", die reeds geruime tijd in de stad bestond, parochiaal georganiseerd : de mogelijkheid om in een

Lorsque le concile réintroduisit le diaconat permanent, la paroisse eut, elle aussi, son candidat-diacre. Le 2 décembre 1973, Monsieur Georges Bockstal fut le premier laïc à être ordonné diacre dans notre diocèse. Depuis lors, il est intégré dans la pastorale paroissiale.

L'époque moderne rendait nécessaires certaines adaptations matérielles. Durant l'année 1976, on fit poser un nouveau pavement destiné à corriger l'affaissement de l'ancien, dû au sous-sol marécageux. Par la même occasion, on fit installer un chauffage souterrain. Pendant les travaux, les messes du week-end étaient célébrées dans la chapelle du collège Saint-Antoine, les messes de funérailles à Saint-Hermès et les messes de mariage dans la chapelle des soeurs Augustines.

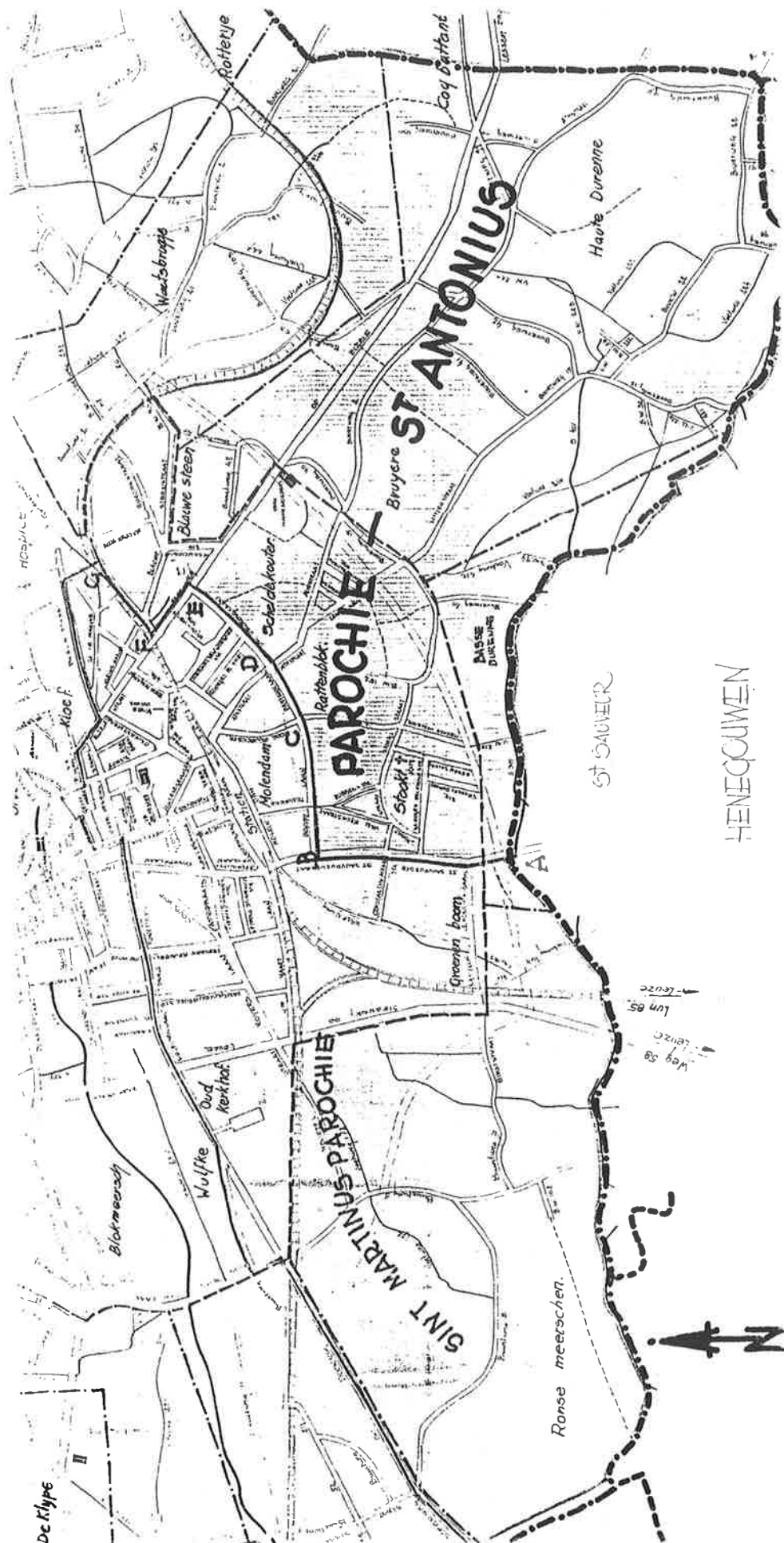
Entre-temps les bâtiments du patronage s'étaient délabrés à tel point que des réparations s'avéraient inutiles. On vendit la propriété en mars 1978 et en novembre on fit l'achat d'un immeuble dans la rue des Prisonniers politiques.

Grâce au dynamisme du vicaire Flamand, entouré de toute une équipe de collaborateurs enthousiastes, cet immeuble fut transformé en centre paroissial. Le 15 février 1980, le vicaire général Delange venait consacrer le nouveau bâtiment qui s'appellerait désormais "Centre Emmaüs". Il devenait enfin possible d'organiser des réunions dans des conditions optimales.

Autre événement important de la même année : le 14 décembre on retransmettait la grand-messe de 10 heures à la télévision. L'émission fut fort appréciée.

Peu après, il fut décidé que "Ziekenzorg" (l'équipe des visiteurs de malades), qui existait depuis longtemps au niveau de la ville, serait à l'avenir organisée au niveau paroissial. Au nouveau centre Emmaüs, "Ziekenzorg" eut la chance de trouver immédiatement un cadre idéal pour ses réunions et ses célébrations mensuelles.

Au cours des années qui suivirent, le nom-

Kaart die gebruikt werd om de grens af te bakenen tussen de Sint-Martinusparochie en de nieuwe parochie van Sint-Antonius in december 1960.
 Carte qui a servi à fixer les limites entre la paroisse Saint-Martin et la nouvelle paroisse Saint-Antoine en décembre 1960.

mooi lokaal te vergaderen en vieringen te houden kon de werking alleen maar ten goede komen.

In de loop van de volgende jaren werd het priestertekort ook in onze parochie steeds pijnlijker gevoeld. Niet alleen werd het aantal missen tijdens het weekeinde tot vier herleid, maar toen pastoor Couvreur in oktober 1993 op rust ging, kon de parochie op geen onderpastoor meer beroep doen.

Het wordt een uitdaging voor de huidige parochieraad de nodige aanpassingen te doen om de parochiegemeenschap te blijven bezielen.

Er zijn reeds talrijke medewerkers actief in catechese, ziekenzorg en liturgie ; anderen zijn lid van het koor of bieden hun diensten aan bij het verder uitbouwen van ons parochiaal centrum. Wij willen hen danken voor hun inzet en toewijding, maar tevens beroep doen op nog meer medewerkers.

De geschiedenis heeft ons geleerd dat de parochie van Sint-Martinus in het verleden de beproevingen steeds is te boven gekomen. Mocht onze patroonheilige ook vandaag de parochianen inspireren om door een gezamenlijke inspanning de huidige moeilijkheden te overwinnen en te blijven getuigen van Gods liefde in de wereld van vandaag.

bre de prêtres ne fit que décroître. Cette pénible situation entraîna la réduction des messes du week-end, qui passèrent de sept à quatre. Elle eut aussi pour effet que la paroisse cessa de disposer d'un vicaire au moment où le curé Couvreur prit sa retraite en octobre 1993.

L'actuel conseil paroissial se doit de relever le défi en procédant aux adaptations que nécessite l'animation spirituelle de la communauté paroissiale.

La paroisse compte déjà de nombreux collaborateurs et collaboratrices qui s'occupent de la catéchèse, de "Ziekenzorg" et de la liturgie; d'autres sont membres de la chorale ou offrent leurs services pour mettre en valeur et développer notre centre paroissial. Nous tenons à les remercier toutes et tous très chaleureusement de leur dévouement et de leur engagement exemplaire. Nous profitons de l'occasion pour inviter d'autres paroissiens à venir renforcer l'équipe des collaborateurs.

L'histoire nous apprend que, par le passé, la paroisse Saint-Martin a toujours réussi à surmonter les pires épreuves. Puissent les paroissiens, s'inspirant en cela de l'exemple de notre saint patron, surmonter, d'un commun effort, les difficultés présentes et, sans cesse, porter témoignage de l'amour de Dieu dans le monde d'aujourd'hui.